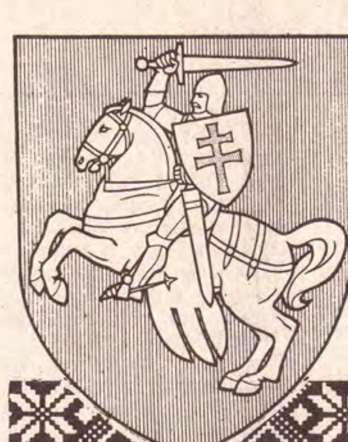
СОНЦА:
Усход, заход, даўжыня дня:
Мінск — 5.55, 20.30, 14.35;
Віцебск — 5.41, 20.24, 14.43;
Магілёў — 5.44, 20.19, 14.35;
Гомель — 5.47, 20.10, 14.23;
Гродна — 6.13, 20.42, 14.29;
Брэст — 6.16, 20.41, 14.25.

МЕСЯЦ:
Апошняя квадра 21 жніўня

ІМЯНІНЫ:
Дамеція, Мітрафана, Пімена; Бярнарда, Сабіслава.

ЗВЯЗДА

● выдаецца са жніўня 1917 г. ● БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА ● цана 1 рубель

20 ЖНІЎНЯ 1992 г. чацвер, № 165 (21943)

ВОЗГАЛАС

ДЗЕ ЎЗЯЦЬ 1,7 МІЛЬЯРДА РУБЛЁЎ?

МІНСК. На тэрыторыі забруджаных раёнаў вобласці жыве 8.750 дзяцей, а яшчэ 1.300 хлопчыкаў і дзяўчынак пераехалі на Міншчыну з Магілёўскай і Гомельскай абласцей. За апошнія тры гады на 34 працэнты павялічылася анкалагічных захворванняў шчытападобнай залозы ў дзяцей, 70 працэнтаў іх маюць адхіленні ў здароўі, каля 40—пакутуюць ад анеміі, 30—ад захворванняў страўніка. У кожнага трэцяга малыша выяўлены парушэнні ў крыві. Ад ліквідацыі катастрофы нараджаецца ў тры разы больш, чым раней, дзяцей з парокам сэрца. Пры ўсім гэтым толькі ў трох раёнах вобласці ёсць ультрагукавая апаратура, якая вельмі патрэбна для абследавання цяжарных жанчын, не хапае гастраскопаў, іншага медыцынскага абсталявання. Рацыянальным харчаваннем забяспечваюцца толькі 30 працэнтаў дзяцей за ўрачом да года. На аздараўленне дзяцей патрэбна 3,2 мільярда рублёў, між тым як абласным на гэтыя мэты толькі паўтара мільярда. Дзе ўзяць астатнія грошы, невядома.

РАДЫЁ ФАКТ

У сувязі з вельмі дрэнным забяспячэннем жывёлы кармамі спецыялісты Мінсельгасхарчу разам з вучонымі распрацавалі для вяскоўцаў парады нетрадыцыйных кармоў.

Гаворка ідзе аб масавай сяўбе культур на зялёны корм і некаторых іншых шляхах змякчэння абстаноўкі ў кормавытворчасці.

***

Прамысловыя колы Літвы выказалі думку, што ўвядзенне нацыянальнай валюты ў самы бліжэйшы час можа прывесці да банкруцтва пераважнай большасці прадпрыемстваў рэспублікі.

***

Свой летні кароткатэрміновы адпачынак Міхаіл Гарбачоў правядзе сёлета з 22-га жніўня не на крымскім узбярэжжы, а на міжземнаморскім у Іспаніі. Адпачынак чакаецца каралеўскі, бо Міхаіла Сяргеевіча і Раісу Максімаўну запрасіў кароль гэтай краіны.

КІТАЙ СТАЎ БЛІЖЭЙ

«Я ЗАДАВОЛЕНЫ вынікамі візіту ў Рэспубліку Беларусь, — сказаў намеснік старшыні пастаяннага камітэта Усекітайскага сходу народных прадстаўнікоў Сайфуддзін. — Мы падрабязна праінфармавалі адзін аднаго аб працэсах, якія адбываюцца ў КНР і Беларусі, абмяняліся вопытам работы вышэйшых органаў дзяржаўнай улады, абмеркавалі асноўныя напрамкі знешнепалітычнай дзейнасці. Думаю, адносіны паміж нашымі краінамі будуць і далей умацоўвацца і развівацца».

Гэту заяву Сайфуддзін зрабіў раніцай 18 жніўня перад адлётам кітайскай дэлегацыі ў Кіеў.

Высока ацанілі вынікі перагавораў і кіраўнікі Беларусі. На іх агульную думку, дружба з вялікім кітайскім народам, што склалася даўно і атрымала новы імпульс пасля ўстанаўлення дыпламатычных адносін паміж дзвюма краінамі, цяпер, напэўна, прынясе ўзаемавыгадную аддачу. КНР выдзеліла Беларусі крэдыт у размеры 30 мільёнаў юаняў, дасягнута папярэдняя дагаворанасць аб пастаўцы некаторай беларускай прадукцыі Кітаю.

БЕЛІНФАРМ.

ЗОНА АСАБЛІВАЙ УВАГІ

Прафесар Г. ШАРАВАРАЎ:

«Саркафаг» нагадвае вышынны дом з выбітымі вокнамі»

У апошні час у газетах і на радыё з'явіліся паведамленні аб трывожачым стане спраў у ахоўным «саркафагу» на Чарнобыльскай АЭС. Аглядальнік «Звязды» звярнуўся за каментарыем да дырэктара інстытута радыеэкалагічных праблем АН Беларусі Георгія ШАРАВАРАВА.

— Георгій Аляксандравіч, зусім нядаўна лічылася, што «саркафаг» — дастаткова герметычнае збудаванне, і тое, што засталося пасля выбуху ад рэактара, ад усяго чацвёртага блока, захавана пад ім больш-менш надзейна. Зараз дырэктар гэтага аб'екта Уладзімір Шчарбіна на прэс-канферэнцыі паведаміў, што пад уздзеяннем радыяцыі знутры адбываецца разбурэнне «саркафага» і што плошча шчылін у яго целе — каля тысячы квадратных метраў. Шчарбіна нават гаворыць аб небяспецы ядзернай аварыі. Наколькі ўсё гэта адпавядае рэчаіснасці?

— Наш інстытут удзельнічаў у комплекснай экспедыцыі па вывучэнню становішча на ЧАЭС. Мы павінны былі даць адказ на два пытанні: ці ўяўляе чацвёрты блок ядзерную небяспеку і ці ўяўляе ён небяспеку радыяцыйную? Гэта рэчы розныя.

Дык вось, у тым стане, у якім ён зараз знаходзіцца, чацвёрты блок сёння ядзернай небяспекі не ўяўляе. Памятаеце, як пасля аварыі ліквідатары здзіўляліся, не знайшоўшы ў «графітавым доме» рэактарнай залы ядзернага паліва? У памяшканні рэактара ні двухвокіслу ўрана, ні графіту не аказалася. Прыкладна 130 тон ядзернага паліва праваліліся ўніз (адзін напрамак) і пацяклі метраў на 40 убок (другі напрамак). Зараз яго асноўная маса знаходзіцца ў выглядзе дробных часцінак у расплаўленым пяску і бетоне. У гэтай своеасаблівай лаве, мы лічым, вытрымліваюцца бяспечныя суадносіны — 1 да 10: дзесяць працэнтаў паліва і 90 — пяску і бетону.

Частка актыўнай зоны рэактара выбухам была выкінута ў цэнтральную залу. Асаблівую небяспеку ўяўляюць 10—15 тон паліва, якія знаходзяцца ў выглядзе дробнага дысперснага пылу ў розных месцах разбуранага чацвёртага блока, пад «саркафагам». Пыл рэгулярна паліваюць падаўляючымі сродкамі.

Замеры і разлікі паказваюць, што ланцуговай рэакцыі ў звычайных умовах быць не павінна. Датчыкі, устаноўленыя ў шчылінах цела «саркафага», фіксуюць, што выкіды не перавышаюць нормы.

Але я разумею, што трывожыць Уладзіміра Рыгоравіча Шчарбіну. Па-першае, усе кантрольныя замеры, на якіх грунтуюцца нашы разлікі, рабіліся і робяцца на паверхні самой лавы. Унутр яе пранікнуць не ўдаецца — надзвычай высокія ўзроўні радыяцыі (500 рэнтгенаў у гадзіну і вышэй), бурыць нельга. Значыць, нельга і выключыць магчымасць таго, што ў нейкіх яе месцах, недаступных для кантролю, можа быць канцэнтрацыя паліва большая, чым 10 працэнтаў. І калі туды трапіць вада, такія месцы стануць выбухованебяспечнымі.

Па-другое, лавападобная паліваўтрымліваючая маса не ёсць нешта статычнае. Яна паступова астывае, трэскаецца ў выніку радыяцыйнага ўздзеяння. На яе праз шчыліны (зноў звернем на гэта ўвагу) можа трапіць вада, што крайне непажадана. Як лава павядзе сябе пазней, цяжка сказаць з пэўнай дакладнасцю. Ужо зараз яна пакрысе становіцца крохкай, дабаўляючы пылу. Прымаючы да ўвагі, што сценкі не герметычныя, што ўнутры і зараз шмат пылу, я назваў бы аб'ект радыяцыйна небяспечным. Не дай Бог, адваліцца кавалак сцяны, а сцены ў радзе месц абапіраюцца на элементы разбуранага рэактара, ці вецрам сарве дах (праўда, для гэтага патрэбна сапраўдная бура), — атрымаецца эфект пульверызатара.

— Адкуль там узяліся такія дзіркі, што агульная плошча іх, паводле адных даных, складае 1700 квадратных метраў, паводле іншых, каля 1000?

— Яны былі з самага пачатку. Спецыялісты нашага інстытута ўдзельнічалі ў аналізе негерметычнасці «саркафага». Агульная плошча шчылін дакладна складае 1.200 квадратных метраў. Пры будаўніцтве «саркафага» нельга было прымяніць крапежныя тэхналогіі — з-за высокай радыяцыі. Напрыклад, замест сарванага выбухам даху паклалі трубы, на іх — металічныя лісты. Зварыць усё гэта ці сцягнуць шрубамі і гайкамі проста не змаглі. Метал трымаецца ў асноўным дзякуючы ўласнай вазе.

Так і са сценамі. Вось чаму ўнутры месцамі няма патрэбы ў асвятленні — праз шчыліны свеціць сонца. Гэта нагадвае вышынны дом з выбітымі вокнамі.

— Значыць, уся надзея сапраўды на Бога. Мо не набярэцца крытычнай масы ў расплаўленым пяску з ядзерным палівам і не сарве бурай дах. І што, надалей усё і застанецца ў такой вось няпэўнасці?

— Урад Украіны 9 ліпеня 1992 года аб'явіў міжнародны конкурс на лепшы праект па прывядзенню аб'екта ў экалагічна чысты стан. Удзел у конкурсе прыме і наш інстытут. Я лічу, што самы надзейны метад — гэта разабраць усё, што ёсць унутры «саркафага», адсартаваць і пахаваць па ўсіх міжнародных правілах. Гэта вельмі дорага, спатрэбіцца прыкладна 200 мільярдаў рублёў. І зацікаўленым рэспублікам прыйдзецца туга. Але толькі тады мы зможам быць упэўненымі, што Чарнобыль не падкіне больш ніякіх сюрпрызаў. Нам, Еўропе, усяму свету. Таму я схільны разлічваць на актыўны ўдзел іншых краін. Гэта кардынальнае вырашэнне праблемы. Калі, канешне, у ходзе конкурсу не будзе прапанавана нешта больш таннае і не менш надзейнае.

У свой час яшчэ саюзнае міністэрства сярэдняга машынабудавання прыдумала было «выйсце». Яно заключалася ў тым, каб усё начынне саркафага наглуха заліць бетонам. Навезлі бетонамяшалак, нагналі рабочых. Ледзьве спынілі, спатрэбілася выклікаць на месца камісію Вярхоўнага Савета краіны. Бо калі гэтую «пякельную сумесь» наглуха ізаляваць, то ў крытычных умовах атрымаецца звычайная атамная бомба.

Патрэбны іншыя ідэі, і як мага хутчэй. Гэта будзе праект веку. Дарэчы, у конкурсе могуць прыняць удзел усе жадаючыя. Акрамя даволі значнай грашовай платы можна абессмяроціць сваё імя на вякі. Прапановы можна пасылаць у аргкамітэт па адрасу: 252196, Кіеў, пл. Лесі Украінкі, 1. Мінчарнобыль Украіны. З паметкай «На конкурс».

— Але конкурс разлічаны на год. Потым пройдзе яшчэ шмат часу, пакуль ідэя, што пераможа, будзе ажыццёўлена. А чацвёрты блок уяўляе рэальную пагрозу ўжо сёння. Што можна гэтаму проціпаставіць аператыўна?

— Перш за ўсё аснасціць 4-ы блок сродкамі аўтаматычнай засцярогі ад магчымага ўзнікнення самаадвольнай ланцуговай рэакцыі. А нам трэба паскорыць стварэнне сістэмы засцярогі свайго рэгіёна (рэспублікі). І перш за ўсё разгарнуць элементы гэтай сістэмы на паўднёвых межах. Там ужо сёння існуе сетка пастоў нагляду. Зрабіць гэтую сетку густой і зарыентаваць іх таксама на кантроль за Чарнобыльскай

(Заканчэнне на 3-й стар.).

АБ ВЫКУПЕ АБЛІГАЦЫЙ БЕСПРАЦЭНТНАЙ ПАЗЫКІ

У адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 6 красавіка 1992 г. «Аб дзяржаўных каштоўных паперах былога Саюза ССР» Міністэрства фінансаў і Ашчадны банк распрацавалі парадак выкупу аблігацый дзяржаўнай мэтавай беспрацэнтнай пазыкі СССР.

Так, аблігацыі дзяржаўнай мэтавай беспрацэнтнай пазыкі СССР могуць быць прад'яўлены да аплаты з 1 верасня па 31 снежня 1992 года (уключна). Пасля заканчэння гэтага тэрміну яны страчваюць сваю сілу і аплаце не падлягаюць.

Аддзяленні Ашчаднага банка Рэспублікі Беларусь выкупляюць аблігацыі названай пазыкі па намінальнай вартасці, павялічанай на 40 працэнтаў. Даход па гэтых каштоўных паперах выплачваецца з разліку 15 працэнтаў гадавых з 1 сакавіка 1990 года па дзень выкупу.

Выкупу падлягаюць аблігацыі, набытыя толькі на тэрыторыі рэспублікі. Месца куплі вызначаецца па пячатцы на аблігацыі.

Аблігацыі, набытыя ў іншых рэспубліках былога Саюза ССР, будуць выкупляцца толькі ў грамадзян, якія пастаянна пражываюць на тэрыторыі Беларусі, пасля прад'яўлення пашпарта і па пісьмовай заяве.

Выкуп аблігацый праводзіцца за наяўныя грошы або шляхам пералічэння сродкаў ва ўклад.

Служба інфармацыі Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь.
БЕЛІНФАРМ.

СЛОВА АБ ПРАЕКТАХ СКАЖА КАНСУЛЬТАТЫЎНЫ САВЕТ

Пытанні падрыхтоўкі законапраектаў да чарговай сесіі былі абмеркаваны на нарадзе кіраўнікоў пастаянных парламенцкіх камісій, якую правёў першы намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета Вячаслаў Кузняцоў.

У папярэднім парадку дня сесіі 89 пунктаў. У яго, у прыватнасці, уключаны вялікія блокі эканамічных, ваенных законапраектаў.

На наступным тыдні пачнуцца пасяджэнні Кансультатыўнага савета, у які ўваходзяць усе 62 вызваленыя работнікі пастаянных камісій парламента. На пасяджэннях Кансультатыўнага савета, якія будуць праходзіць па аўторках і чацвяргах, прадугледжваецца дэталёва, з удзелам распрацоўшчыкаў і экспертаў абмеркаваць асноўныя дакументы, што выносяцца на сесію. Удзельнічаць у абмеркаванні заканадаўчых актаў могуць і народныя дэпутаты Рэспублікі Беларусь, якія не ўваходзяць у састаў Кансультатыўнага савета, а таксама запрошаныя Кансультатыўным саветам або пастаяннымі камісіямі зацікаўленыя асобы, журналісты.

Прэс-служба Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.
БЕЛІНФАРМ.

ПАВЕДАМЛЕННЕ

ДЗЯРЖАЎНАГА КАМІТЭТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ПА СТАТЫСТЫЦЫ І АНАЛІЗУ АБ ІНДЭКСЕ СПАЖЫВЕЦКІХ ЦЭН

Дзяржаўны Камітэт Рэспублікі Беларусь па статыстыцы і аналізу паведамляе, што ў ліпені 1992 года ў параўнанні з чэрвенем 1992 года індэкс цэн на харчовыя і нехарчовыя тавары і паслугі, уключаныя ў «спажывецкую карзіну», склаў 116,9 працэнта.

ДЗЯРЖАЎНЫ КАМІТЭТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ПА СТАТЫСТЫЦЫ І АНАЛІЗУ.

САМАЯ «ДЕШЁВАЯ» — «НАРОДНАЯ ГАЗЕТА»? АЛЕ ЦІ САМАЯ ТАННАЯ?

Пачалася падпісная кампанія і, натуральна, кожнае выданне шукае шляхі да сэрцаў патэнцыяльных падпісчыкаў. Адны газеты расказваюць аб тым, якім будзе іх змест, тэматычная накіраванасць, якім чынам плануюць адстойваць інтарэсы працоўнага чалавека, другія — напіраюць на «дешевизну» сваіх выданняў. У гэтым не было б вялікай бяды, калі б чытач атрымліваў аб'ектыўную інфармацыю, а не дэзінфармацыю. Крыўдна, што на такі шлях стала паважаная і аўтарытэтная «Народная газета».

Вось і ва ўчарашнім нумары яна пад сутаргавым заклікам «Посмотрите! Сравните! Сделайте выводы!» публікуе спіс гарадскіх, абласных, рэспубліканскіх, а таксама маскоўскіх газет і іх падпісныя цэны. Вывад, да якога проста сілком падштурхоўваецца чытач, адназначны: «Ну посмотрите же, мы самая дешёвая газета!»

Не будзем спрачацца. Але ці самая танная! Уважлівы чытач абавязкова зверне ўвагу, што ў прапануемым «Народнай газетай» спісе адсутнічаюць такія выданні, як «Знамя юности», «7 дней», «Чырвоная змена», «Звязда». Адсутнічаюць невыпадкова. Іх падпісная цана значна меншая, чым у «Народнай газеты», а таму іх быццам бы наогул не існуе.

Маніпуляцыя са спісам і падпіснымі цэнамі хоць і не вельмі прыстойная, але дробязь. Не можам дапусціць думкі, што прынцып дэзінфармацыі сваіх чытачоў будзе пакладзены ў аснову ўсёй дзейнасці органа Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь ў новым годзе. Верым, сотні тысяч чытачоў (а мы ад душы жадаем, каб іх было ў «Народнай газеты» як мага больш) таксама не акажуцца падманутымі ў сваіх чаканнях.

ПАДПІСНАЯ ЦАНА НА «ЗВЯЗДУ»:

- НА ПЕРШАЕ ПАЎГОДДЗЕ 1993 ГОДА — 120 РУБЛЁЎ
- НА АДЗІН МЕСЯЦ У ПЕРШЫМ ПАЎГОДДЗІ — 20 РУБЛЁЎ

Ф. СП-1

АБОНЕМЕНТ на газету **63850** (индекс издания)

„ЗВЯЗДА" Количество комплектов **1**

на 1993 год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куда ____________ (почтовый индекс) ____________ (адрес)

Кому ____________ (фамилия, инициалы)

ПВ | место | литер

ДОСТАВОЧНАЯ КАРТОЧКА на газету **63850** (индекс издания)

„ЗВЯЗДА"

Стоимость	подписки	___ руб. ___ коп.	Количество комплектов:	1
	переадресовки	___ руб. ___ коп.		

на 1993 год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куда ____________ (почтовый индекс) ____________ (адрес)

Кому ____________ (фамилия инициалы)

КЛІЧА ДАРОГА...

Калі Іван ЮНЦЭВІЧ паступаў у Уздзенскі саўгас-тэхнікум, то меркаваў, што вывучыцца на механізатара і будзе працаваць у роднай вёсцы. Але пажартавала жыццё над сельскім хлопцам. Лёс прывёў яго жыць і працаваць у Памыслішча. А чыгунка, якая праходзіла міма, падказала месца работы.

Так і трапіў ён у Мінскую дыстанцыю пуці, дзе ўжо сёмы год водзіць пуцявы механічны гайкавёрт. Непрыкметная прафесія, але ад работы экіпажа гэтай пуцявой машыны ў немалой ступені залежыць бяспека перавозак па стальных магістралях. Шаснаццаць тысяч балтоў на кожным кіламетры пуці трымаюць цяжкія сталёвыя рэйкі на бетонных шпалах. І, каб не здарылася бяда, яны павінны быць надзейна замацаваныя. Для гэтага кожную раніцу выводзіць сваю машыну з дэпо машыніст Юнцэвіч.

Фота Валерыя ВАСІЛЬЕВА.

СІМВАЛЫ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

О, МОЙ ЛЮБІМЫ КРАЙ!..

Прайшла кароткая кампанія прэзентацыі гімнаў, прадстаўленых на конкурс. Людзі выказаліся, хто за што. Хаця можна не сумнявацца, што, калі гэты Вярхоўны Савет яшчэ калі-небудзь збярэцца, то не пройдзе ні адзін з прадстаўленых шасці гімнаў. Тым не менш справа надзвычай важная і нельга яе пакідаць без увагі.

Памятаю яшчэ ў 1964 годзе на дэкадзе народнай творчасці ў Менску гродзенскія танцоры ансамбля «Нёман» танцавалі Паланез Агінскага і спявалі пры гэтым. Слоў не памятаю, толькі ўрывак — «о, мой любімы край...» Касцюмы ансамбля стварыў Лявон Баразна. Сёлета 15 жніўня якраз споўнілася дваццаць гадоў з дня яго трагічнай смерці — забойства ворагамі беларушчыны. Дык вось тады гэты вялікі ахвярны чалавек сказаў мне: «Во, Зянон, гэта ёсць гімн будучай вольнай Беларусі. У ім усё». Мяне гэта вельмі ўразіла, бо паланез, тады ў юнацтве, быў для мяне як імша, якую слухаць трэба рэдка і ў чыстым адзенні.

У 70-х гадах выпадкова тое ж самае я пачуў ад Алега Бембеля (піяніста, дарэчы) — Паланез Агінскага — гімн Беларусі. А зусім нядаўна, абмяркоўваючы магчымыя дзяржаўныя гімны з Юрасём Хадыкам, той нечакана сказаў, што сапраўдным гімнам Беларусі можа стаць найлепш Паланез Агінскага. Ну як тут не задумацца, такія розныя людзі. Дык хіба ж не гімн наш гэтая дзівосная мелодыя Агінскага? Але гэта так, развагі да тэмы. Сітуацыя ўжо абазначана.

Пытанне пра гімн нядаўна разглядалі на Сойме БНФ. Конкурсны падыход і напісанне наватвораў нічым не апраўданы, у той час калі існуюць даўнія гімны, якія спявалі і спяваюць беларусы. Прынцып гістарызму, нацыянальнага адлюстравання і грамадскага прызнання палічаны найбольш правільным. Сапраўды, навошта пісаць наватворы, калі існуе вельмі распаўсюджаны раней ваяцкі гімн, прызнаны за афіцыйны гімн БНР — «Мы выйдзем шчыльнымі радамі». Гэта ж гістарычны факт, выбар нашых народных абставінаў. За спяванне гэтага гімна ў 1970-х гадах у час хвалі рэпрэсіяў супраць беларускай інтэлігенцыі выклікалі на допыт у КДБ, падвяргалі ганенням.

Альбо такі выдатны гімн-сімвал як «Магутны Божа» з дасканалым кароткім тэкстам (тры куплеты, што вельмі добра) і ўрачыстай велічнай мелодыяй, свабодна спяванай цяпер не толькі на эміграцыі, але і на Беларусі. Мне прыходзілася назіраць, якое глыбокае ўражанне рабілі мелодыя і словы гэтага гімна на тых, хто слухаў твор упершыню. Памятаю, як быў узрушаны Васіль Быкаў, ці нашы госці-літоўцы на жальбінах у Ігумене ў ліпені 1991 года, дзе «Магутны Божа» выконваў віртуозна Мінскі камерны хор.

Не вельмі падыходзіць, на жаль, на гімн дзяржавы несмяротная «Пагоня» Багдановіча. Добры стасунак з гербам, але вельмі доўгі тэкст, шмат куплетаў, ёсць радкі суб'ектыўнага лірычнага кшталту. Да таго ж нехта змяніў словы класічнага твора, перайначыўшы Літоўскую Пагоню на «Крывіцкую», а гэта недапушчальна. Ніколі нельга забываць, што мы беларусы ёсць гістарычныя ліцвіны і Пагоня наша «Літоўская», і вялікая гістарычная дзяржава наша ў XIII—XVIII стагоддзях — Вялікае Княства Літоўскае. Багдановіч якраз пра гэта і напісаў твор, пра кару здраднікам, што адракліся ад Літоўскай Пагоні і Бацькаўшчыны, пра непераможнасць Адраджэння.

Наватворы ў нашай сітуацыі (калі ёсць распаўсюджаныя «жывыя» спяваныя гімны) на добры лад не павінны б увогуле дапускацца да разгляду. Зрэшты тыя выказванні людзей, што змешчаны ў друку, якраз і пацвярджаюць нашы меркаванні. Большасць адзначылі існуючыя гімны «Магутны Божа» і «Мы выйдзем шчыльнымі радамі». Дзеля аб'ектыўнасці трэба зазначыць, што часцей станоўча выказваюцца пра «Магутны Божа». Гэта зразумела, бо ён акрамя высокага мастацкага кшталту і ўсяго іншага адпавядае сучасным уяўленням людзей пра дабро і гуманныя каштоўнасці народа. Ваяцкі гімн прываблівае не толькі сваёй гісторыяй, але і бадзёрым рытмам і аптымізмам.

Несумненна, што з гэтых двух гімнаў Камісія Вярхоўнага Савета па культуры і павінна была б зрабіць выбар і прапанаваць гімн на сесію. Я пра свой выбар казаць не буду, бо зробяць наадварот. Хацелася б толькі, каб кіраваліся здаровым сэнсам, гістарычнымі, духоўнымі традыцыямі Адраджэння і патрэбным у такім выпадку абавязковым узроўнем культуры.

Зянон ПАЗЬНЯК,
народны дэпутат Беларусі.

«Пішу пра горкую праўду...»

Паўстагоддзя Баляслаў Васілеўскі, ураджэнец Беларускага Палесся, утойваў горкую праўду свайго жыцця нават ад блізкіх. Зялёным юнаком ён дапамагаў партызанам. Хапіў гора ў фашысцкай няволі. Ваяваў у італьянскім Супраціўленні. Сядзеў у сталінскіх лагерах. Баляслаў Уладзіміравіч не шукае льгот. На старасці год ён патрабуе вяртання добрага імя. Прабачэння за гады, праведзеныя ў ГУЛАГу паміж жыццём і смерцю, надзеяй і адчаем.

Звяртаюся да вас з просьбай: дапамажыце зняць незаслужаны цяжар, які нясу я 50 гадоў. Я не дамагаюся ніякіх ільгот. Я інвалід працы 2-й групы. 24 красавіка 1992 года мне споўнілася 69 гадоў.

Нарадзіўся я ў 1923 годзе ў вёсцы Новае Палессе Круглянскага раёна Магілёўскай вобласці. У 1939 годзе скончыў 7 класаў Кручанскай сярэдняй школы. У 1940 годзе па лініі абкома камсамола быў накіраваны на абаронныя работы за Беласток у горад Шчучын-Граева, прарабіў год і, атрымаўшы адпачынак у маі 1941 года, прыехаў у сваю вёску Новае Палессе. А ў чэрвені пачалася вайна.

У армію мяне не прызвалі — узрост не падышоў. Вясной 1942 года на акупіраванай тэрыторыі пачалі фарміравацца ачагі супраціўлення. Першым камандзірам партызанскага атрада, які размяшчаўся ў лесе за вёскай Аладзінка, быў Сяргей. Атрад так і называўся — «Сяргееў». Пазней я даведаўся, што камандаваў ім Сяргей Ягоравіч Жунін. Нас, камсамолію, трымалі сувязнымі. Зброі не хапала. Нам даручалі яе шукаць. У бліжэйшым лесе мне ўдалося знайсці 4 вінтоўкі.

У нашай вёсцы нейкі час жыў акружэнец, які ўцёк з палону, вельмі добры, разумны чалавек. Звалі яго «дзядзька Ваня». Ён даў мне заданне схадзіць у вёску Зеляньково і прынесці 2 аўтаматы ППД. Рызыка была вялікая, але я заданне выканаў. Зброю мне перадаў каваль Шура Паташоў. Я прасіўся: «Дзядзька Ваня, вазьмі мяне ў партызаны!» Ён адказваў: «Ты яшчэ малады, ненавучаны, ты нам больш патрэбны сувязным».

Мінуў нейкі час. Атрад вырас, і нас пачалі браць на заданні. Бралі сякеры, пілы, ломікі і ішлі на чыгунку валіць тэлеграфныя слупы, выварочваць рэйкі. Разграмілі раз'езд Трацілава. У 1942 годзе наш атрад накіраваўся знішчаць станцыю Слаўнае. Мяне замацавалі за камандзірам падрыўной групы Міхаілам Кулакоўскім. Задача: узарваць воданапорную вежу, дзе запраўляліся паравозы. Учатырох мы цягалі снарады на вежу, а ўзрывалі яе ўжо спецыялісты. За ўзрыў воданапорнай вежы мне камандзір паабяцаў ордэн Чырвонай Зоркі.

(Заканчэнне на 2-й стар.).

БІЗНЕС-КЛУБ

Марвін СМОЛ:

«Я дапамагу вам стаць багатым. Калі вы сапраўды гэтага хочаце»

По просьбе чытачоў мы друкуем урыўкі з кнігі аднаго з найбольш удачлівых амерыканскіх прадпрымальнікаў М. Смола «Як рабіць грошы». Яна ўвабрала ў сябе вопыт многіх бізнесменаў Захаду, якія дабіліся значнага поспеху. Аўтар абяцае фінансавае працвітанне ўсім, хто прыслухаецца да яго парад. Смол упэўнены: дзесяткі способаў разбагацець можна знайсці, не выходзячы з пакоя. Але папярэджвае: чытаць трэба ўдумліва, з алоўкам у руках.

ФОРМУЛА ПОСПЕХУ ВЕЛЬМІ ПРОСТАЯ

«Не хлебам адзіным жыве чалавек», — гаворыцца ў Бібліі. І сапраўды, просты заробак грошай можа быць вельмі сумным заняткам да таго часу, пакуль вы не адчуеце, што ваша работа неабходная, і пакуль вы не будзеце атрымліваць ад яе маральнага задавальнення. Як часта людзі жывуць бясплённа з-за таго, што іх пастаянная работа прыціскае іх. З іншага боку, неадольнае імкненне да накаплення багацця выціскае з людзей усе сілы і не пакідае іх для кахання і шчасця.

Так, мы хочам зарабляць шмат грошай, але пры гэтым мы таксама хочам жыць поўным, цікавым жыццём.

Дзякуй Богу, дабіцца можна і таго і другога. Я прашу вас з усёй сур'ёзнасцю аднесціся да таго, што адкрыецца вам на гэтых старонках. Вы зможаце абагаціць не толькі сябе, але, магчыма, і сваю краіну.

Існуе многа шляхоў дасягнення фінансавага поспеху. І столькі ж настаўнікаў і рэцэптаў. Але ў незалежнасці ад таго, які шлях вы выбераце, каго возьмеце сабе ў настаўнікі, якой філасофіі будзеце прытрымлівацца ў дасягненні багацця і становішча, **усё павінна пачынацца ў першую чаргу з вас самога.** Мы вам раскажам, як гэта зрабіць.

Для пачатку сфармулюем наступныя пяць правіл:

1. Прыміце рашэнне: я магу рабіць грошы! У наш час у нашай краіне чалавек можа стаць багатым.

2. Для таго, каб зарабляць грошы, вы павінны думаць аб гэтым пастаянна — у час яды, прагулак і нават ноччу, калі спіце.

3. Існуе шмат галін дзейнасці, у якіх вы можаце дабіцца поспеху. Шукайце, і вы знойдзеце іх.

4. Вы будзеце памыляцца. Але не падайце духам. Вучыцеся на сваіх і чужых памылках. Пачынайце зноў з таго месца, дзе вы спатыкнуліся. Ідзіце наперад!

5. Калі вы спыніцеся на якой-небудзь ідэі, пастаянна прадумвайце яе, развівайце і не пакідайце да таго часу, пакуль не дасягнеце мэты.

Вы павінны вывучыць сябе і свае здольнасці. Вы павінны вывучыць усе наяўныя магчымасці і, калі неабходна, адкрыць новыя. Калі вас збіваюць з ног, хутка ўставайце і садзіцеся «на каня, з якога вы ўпалі». Навучыцеся разумець, дзе вы памыляецеся. Будзьце дастаткова гібкімі, каб прыняць, прадумаць і змяніць напрамак дзеянняў, калі вы топчацеся на месцы.

З усяго свайго вопыту я зразумеў адну рэч. Яна тлумачыць сакрэт фінансавага поспеху і стабільнасці любой справы.

Я зразумеў, што ў грамадстве існуе рэальная патрэбнасць, і калі я задаволіў гэту патрэбнасць лепш, чым хто-небудзь іншы, то да мяне прыйшоў трывалы поспех.

Гэта формула настолькі дакладная, настолькі бяспройгрышная, што я выкарыстаў яе яшчэ некалькі разоў, паспяхова арганізаваўшы чатыры прадпрыемствы, якія працвітаюць і па сённяшні дзень: два — у галіне прадуктаў харчавання, адно — касметычнае і адно, якое выпускае тавары для мужчын. Гэта формула прымяняецца прамыслоўцамі, дробнымі і буйнымі гандлярамі, людзьмі вопытнымі і нявопытнымі; бухгалтарамі, адвакатамі, механікамі, мужчынамі і жанчынамі; маладымі і старымі.

У гэтай формуле ўсяго пяць слоў. Запомніце іх: **знайдзіце патрэбнасць і задавольце яе.**

Гэтыя словы дапамогуць вам зарабіць грошы, дадуць адчуванне надзейнасці і ўпэўненасці ў сабе, падораць радасць ад выканання ўскладзенай на вас місіі, узнагародзяць пачуццём глыбокага задавальнення ад таго, што вы адгукнуліся на чыёсьці духоўнае запатрабаванне.

Вядома, кожны, хто працуе, задавальняе нейкую існуючую ў грамадстве патрэбнасць. Работнікі картатэк, пасыльныя, афіцыянткі — усе яны займаюцца карыснай работай. Але патрабаванні, якія да іх прад'яўляюцца, параўнальна невысокія, таму ўзнагароджанне яны атрымліваюць невялікае. А Чарльз Кетэрынг, які вынайшаў аўтамабільны стартэр і выключыў карыстанне заводной ручкай, тым самым даў практычна ўсім (і асабліва жанчынам) магчымасць кіраваць машынай. Кетэрынг даў магчымасць мільёнам людзей карыстацца аўтамабілем. Ён задаволіў патрэбнасць, якая існавала ў грамадстве. І за гэта атрымаў вялікае ўзнагароджанне.

Відаць, з-за таго, што формула поспеху, выражаная пяццю словамі, настолькі відавочная і настолькі простая, многія часта не могуць паверыць у яе ўніверсальнасць. Ваша перавага заключаецца ў тым, што вы аб ёй даведаліся. А даведаўшыся пра яе, вы зможаце абысці ўсіх сваіх сапернікаў. Гэта адзіны прынцып у бізнесе, які павінен працаваць і які заўсёды працуе!

ЯК ЗНАХОДЗІЦЬ ПАТРЭБНАСЦІ

З цвёрдай упэўненасцю можна сказаць: не патрэбнасці павінны шукаць вас, а вы павінны шукаць іх. Калі вы займаецеся гэтым мэтанакіравана, то да вашых намаганняў падключаецца падсвядомасць. А натхненне з'яўляецца толькі вынікам яго работы. За напружанымі няспыннымі пошукамі рашэння часта наступаюць шчаслівыя адкрыцці.

Аднойчы Леа Герстэнзанг назіраў за сваёй жонкай, калі яна купала іх маленькую дачку. Глядзеў, як яна спрабавала скруціць у жгуцік кавалачак ваты, каб пачысціць дзіцяці вочкі, носік і вушкі. І раптам ясна ўбачыў існуючую ў кожным доме, дзе ёсць маленькія дзеці, патрэбнасць. Так ён стварыў простую рэч—«К-ціпс» — гатовы да выкарыстання ватны тампон. Так і вы, знаходзячыся дома, шукайце, што можна выправіць ці палепшыць. Шукайце на фабрыцы, дзе вы працуеце, у канторы, у школе, у гаражы, у царкве — усюды, дзе вашы інтарэсы сутыкаюцца з інтарэсамі акружаючых.

Напрыклад, вы проста хатняя гаспадыня. Вам трэба засцілаць ложак, гатаваць яду, мыць посуд, чысціць каструлі. І кожная з гэтых спраў мае бясконцую колькасць магчымасцей для іх удасканалення.

Калі вы або ваш муж валодаеце здольнасцямі, можа, вам удасца вынайсці просты і надзейны электрычны прыбор для чысткі каструль, які можна было б умацаваць над ракавінай. Такія ж бязмежныя магчымасці для вынаходстваў у справе прыгатавання ежы. Прайдзіцеся па дому, успомніце свае штодзённыя справы, усюды вы знойдзеце тое, што можна змяніць і палепшыць.

Давайце паспрабуем, і вы зразумееце, што магчымасці ў гэтай галіне для навуковага ці прыкладнога складу розуму, ды і для звычайнага здаровага сэнсу бязмежныя.

Шукайце толькі буйныя патрэбнасці, якія існуюць у грамадстве, не трацьце сілы на нязначныя. Не займайцеся двухкапеечнымі прыстасаваннямі. Пазбягайце эксцэнтрычных ідэй, якія з'яўляюцца ў вас толькі для таго, каб задаволіць вашы вынаходніцкія амбіцыі. Можна дапусціць, што калі ўжо вы ўзяліся за чытанне гэтай кнігі, значыць, вы хочаце дабіцца фінансавых поспехаў, а не проста славы вынаходніка. А фінансавыя поспехі з'яўляюцца вынікам задавальнення існуючых у грамадстве патрэбнасцей, і больш нічога.

На гэтым вы можаце запярэчыць, што не валодаеце ніякімі творчымі здольнасцямі, што вы не вынаходнік і ніколі не станеце ім, як бы вы гэтага ні хацелі.

Але зусім неабавязкова нарадзіцца Томасам Эдысанам, каб распазнаць магчымасць вынаходства. Луіс Х. Рэгензбург не быў вынаходнікам, але прыдумаў спецыяльную падкладку для дывана, якая атрымала назву «Озайт», і разбагацеў.

Адзінае, што зближала Нейсана Харыса са справай хімічнай завіўкі валасоў,— гэта тое, што ён у якасці коміваяжора наведваў салоны прыгажосці. Але гэта не перашкодзіла яму зарабляць мільёны долараў на спецыяльным наборы «Тоні» для дамашняй хімічнай завіўкі валасоў. Харыс быў чалавекам, які мог убачыць патрэбнасць і пасля гэтага пачынаў карпатліва працаваць над яе задавальненнем.

Гэта кніга абавязкова прынясе немалы даход або пажыццёвыя працэнты тым мужчынам і жанчынам, хто натхніцца яе простым прынцыпам. Гэтыя людзі навучацца выяўляць скрытыя вакол іх патрэбнасці і задавальняць іх. А дапаможа ім у гэтым асабісты вопыт, даследаванні і эксперыменты, якія ім прыйдзецца праводзіць, а таксама сур'ёзнае прадумванне кожнай новай справы. І тады зробленыя імі адкрыцці стануць такімі ж захапляючымі і прыбытковымі, як і адкрыццё алмазаў.

«МАЗГАВАЯ АТАКА» — ШЛЯХ ДА БАГАЦЦЯ

Зразумела, цікава чытаць аб тым, што дапамагло разбагацець іншым людзям. Але што трэба зрабіць, каб разбагацець самому?

Нашы ідэі — гэта адлюстраванне нашай думкі. Думкі ствараюцца работай мазгу. Як накіраваць гэту работу, каб у выніку нарадзілася ідэя?

Адзін з самых прадуктыўных метадаў заключаецца ў тым, каб стымуляваць сваю здольнасць думаць. Алекс Осбарн назваў гэты метад «мазгавой атакай». Вы павінны разглядзець той ці іншы прадмет з усіх магчымых пунктаў погляду і фіксаваць усе ідэі, якія проста прыходзяць у галаву, якімі б «прыцягнутымі за вушы» ці смешнымі яны ні здаваліся. Вы павінны бударажыць свой мозг да таго часу, пакуль не выцягнеце з яго ўсе існуючыя ў ім думкі. Осбарн прапаноўваў па гэтаму прынцыпу праводзіць спецыяльныя нарады. На гэтых нарадах нікому не дазваляецца крытыкаваць прапанаваныя кім-небудзь іншым ідэі, якімі б недарэчнымі яны ні здаваліся. Пасля нарады ўсе ідэі прасейваліся, прадумваліся, а найбольш перспектыўныя пачыналі распрацоўвацца.

Такім жа чынам паспрабуйце правесці індывідуальную «мазгавую атаку». Прычым вы можаце кіравацца табліцамі і спісамі, складзенымі на вопыце вырашэння падобных праблем. Табліца «мазгавой атакі», прыведзеная ніжэй, дапаможа вам. Яна будзе кіраваць працэсам вашага прадумвання, дасць пэўны накірунак вашым думкам і дапаможа ім ісці адна за адной.

Кожная фраза на табліцы «мазгавой атакі» ўяўляе сабой накірунак, у якім могуць быць палепшаны той ці іншы прадукт, працэс ці работа.

ТАБЛІЦА «МАЗГАВОЙ АТАКІ»

Ці можна атрымаць такі ж вынік, не выкарыстоўваючы цяпер выкарыстоўваемы прадукт? Ці можна дасягнуць тых жа вынікаў, наогул не робячы гэтай работы?

Ці можна зрабіць прадукт ці работу больш лёгкімі?
Ці можна зрабіць што-небудзь для паскарэння працэсу?
Ці можна зрабіць гэта больш прыемным?
Ці можна зрабіць гэта больш зручным?
Ці можна зрабіць гэта больш надзейным?
Якім чынам можна зрабіць гэта больш эфектыўна?
Ці можна зрабіць гэта больш танным?
Ці можна зрабіць гэты прадукт больш прыцягальным і яркім на выгляд?
Ці можна расшырыць сферу выкарыстання прадукту, зрабіць яго шматмэтавым?
Ці можна знайсці недэфармуемую ці больш трывалую форму?
Ці можна зрабіць гэта больш бяспечным?
Ці можна зрабіць гэта больш карысным?
Ці можна прыстасаваць яго да чагосьці іншага?
Ці можна гэта злучыць і развіць разам з іншымі вынаходствамі?
Ці можна зрабіць гэта больш зручным у выкарыстанні або больш партатыўным?
Ці можна палепшыць спосабы распаўсюджвання?
Ці можна палепшыць упакоўку?
Што яшчэ можна палепшыць?

Выбірайце любы прадмет і пачынайце «мазгавую атаку». Вазьміце першае, што трапіцца на вочы. Скажам, бутэлечку з клеем, якая закрываецца гумавай накрыўкай з адтулінай. Прачытайце першыя дзве фразы. Яны прапануюць абдумаць магчымасць атрымання такога ж выніку без выкарыстання ўжо наяўнага прадукту і не робячы той жа работы. Ці ёсць такая магчымасць у нашым выпадку? Ці можам мы прапанаваць замяняльнік клею, напрыклад, дзвюхбаковую клейкую стужку? Ці можна прыдумаць больш лёгкі спосаб прымянення клею? Больш хуткі? Проста лепшы?

Уважліва вывучыце ўсю табліцу, гэта значыць усе напрамкі, па якіх можа развівацца ваша думка. Калі вы пераканаецеся ў тым, што ў кожным напрамку вы дайшлі да канца, спыніцеся ненадоўга і пачынайце прадумваць наступны напрамак. Прарабіце гэту працэдуру з іншым прадуктам — можа, з тым, які выпускае або прадае ваш гаспадар, кліент, ваш сябар або вы самі. Такая метадычная сістэма самастымуляцыі дапаможа вам выявіць важную патрэбнасць або знайсці спосаб задаволіць яе.

Гуляйце ў гэту гульню — для грошай або проста так, для забавы, сам-насам з сабой або ў групе. Вы можаце прыцягнуць да гэтага сваіх суседзяў, сяброў, сваю сям'ю. Калі ў групе народзіцца добрая ідэя, можа вам усім разам удасца развіць яе. Мая вам парада — пачніце сёння ж гуляць у гэту гульню!

(Працяг будзе).

«ПІШУ ПРА ГОРКУЮ ПРАЎДУ...»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

На чыгунку нас бралі часта. Вёска Новае Палессе была ў глушы, і фашысты наведваліся ў яе вельмі рэдка. Але ў 1943 годзе пачалася блакада, немцы прыціснулі партызан, і атрад пачаў адступаць. Бяззбройную камсамолію з сабой не ўзялі. Я ўбачыў сакратара райкома камсамола Гурскага, ён з жонкай уцякаў ад немцаў на павозцы. На просьбу ўзяць з сабой адказаў: «Ратуйцеся, як можаце».

Перад адступленнем у 1944 годзе немцы ўзялі мяне разам з іншымі адабранымі і вывезлі ў лагер Нойгамер. У няволі я пасябраваў з адным хлопцам, і мы вырашылі ўцякаць у Італію ці ў Югаславію да Ціта.

Мы пачалі распытваць аднаго італьянца — звалі яго Андрэ, — як прабрацца ў Італію. Ён згадзіўся быць нашым праваднікам. Гаварылі мы па-нямецку. У адну з бамбёжак мы ўцяклі, дабраліся да маленькай станцыі, дзе нам удалося залезці ў таварны вагон. Прыехалі ў Мюнхен. Тут перaселі ў другі таварняк і ў ім перасеклі італьянскую граніцу ў раёне Брэнера, горнага перавала ў Альпах.

Андрэ пайшоў сваёй дарогай, а мы трапілі ў лапы жандараў. Нас пад канвоем адвезлі ў горад Верона ў лагер ваеннапалонных. З яго мы ўцяклі без цяжкасці. Ішлі ад вёскі да вёскі. Італьянцы, народ добры, сардэчны, кармілі нас. Так мы прыйшлі ў невялікі гарадок каля Мілана. Там быў заводзік, выпускаў нейкія прыборы. Нас акружылі італьянскія рабочыя, а калі даведаліся, што мы рускія, прывялі хлопца. Ён загаварыў з намі на чыстай рускай мове. Бацька Валодзі быў італьянскі падданы, яго разам з сям'ёй выслалі ў 1938 годзе ў Італію. Валодзя пазнаёміў нас з італьянцам Анжэла Расіні, ён быў камандзірам партызанскай групы. Анжэла прывёў нас да патрона (памешчыка). Тут нас пераапранулі ў добрыя касцюмы, і мы былі залічаны ў 45-ю брыгаду «Гарыбальдзі».

Мы былі вельмі знясіленыя. Нам давалі адпачыць і на заданні накіроўвалі рэдка. Вайна заканчвалася. Партызаны першыя ўвайшлі ў Мілан. Немцаў прыціснулі амерыканцы, і яны ўжо не супраціўляліся. А ў чэрвені—ліпені 1945 года было аб'яўлена па радыё, што ўсе рускія, якія ўцяклі з палону, павінны прыбыць на рэпатрыяцыйныя пункты для адпраўкі на радзіму.

Я адразу прыехаў, куды было ўказана, і пачаў чакаць адпраўкі. Нас пераапранулі ў амерыканскую форму. Падалі машыны, і негры, удалыя шафёры, павезлі нас у Аўстрыю. Тут, у горадзе Цветль-Шціфт, намі занялося НКУС. Пачаліся цяжкія допыты: дзе жыў? дзе служыў? як у палон трапіў? Праз гэтае сіта я праходзіў тры месяцы. Нарэшце, падабралі нас шэсць чалавек і накіравалі ў Венгрыю. У горадзе Кечкемет мы атрымалі выбракаваных коней з воінскіх часцей і пагналі іх сваім ходам праз Венгрыю, Румынію і Закарпацкую Украіну. У горадзе Каламыя раздалі іх па разнарадцы.

Увосень 1945 года я атрымаў дакументы і прыехаў у свой райваенкамат. У вёсцы Новае Палессе ад роднага дома застаўся толькі попел. У раённым цэнтры Круглае атрымаў я пашпарт на шэсць месяцаў, уладкаваўся на работу на будаўніцтва цагельнага завода.

У чэрвені 1946 года прыйшла да мяне міліцыя, прымусіла сабрацца і змясціла ў камеру. Прасядзеў месяц. Потым з такімі ж быў накіраваны ў Магілёў і далей — па чыгунцы — у Карэла-Фінскую ССР, горад Кандапога, на папяровы камбінат. Камендант зачытаў, што прыбылі мы на спецпасяленне тэрмінам на шэсць гадоў. Без права выезду з горада.

Хто пачаў даходзіць пакрысе, хто адразу памёр, а я без дазволу паехаў дадому ў сваё Круглае. У 1947 годзе мяне арыштавалі за самавольны выезд са спецпасялення. Месяц трымалі ў камеры ў Круглым, а потым павезлі ў абласную турму ў Магілёў. Тут мяне змясцілі ў 127-ю камеру на трэцім паверсе — і пайшлі допыты. Будзяць у 12 гадзін ночы — і ў падвал. Там сядзіць капітан-чэкіст: пытаецца мала, больш пакурвае, некуды ідзе на гадзіну і больш. Потым вядуць назад у камеру. Сямімесячныя допыты нічога не далі, і мяне перавялі ў 132-ю камеру — адзіночку.

Працэдура старая: апоўначы вядуць на допыт, надае чэкіст па мордзе — і зноў у камеру. 300 грамаў хлеба, міска баланды, 9 грамаў цукру. У адзіночцы я прасядзеў чатыры з палавінай месяцы.

Нарэшце адчынілася акенца камеры і мне зачыталі прыгавор. Асобая нарада МУС РСФСР (тройка) замяніла спецпасяленне тэрмінам пакарання з утрыманнем у калоніі строгага рэжыму па артыкулу 82, частка II. Прыйшоў вартаўнік, і мяне перавялі ў агульную камеру, большую.

Нядоўга пратрымаўшы ў Магілёве, нас накіравалі ў перасылачную турму Оршы. Тут сфарміравалі этап на поўнач, на 501-ю сталінскую будоўлю. Пагрузілі ў невялікія крытыя таварныя вагоны чалавек па 50—60. На вагонах буйнымі літарамі было напісана «Смала»— нейкі чэкісцкі код.

Везлі доўга. У вагоне стаяла параша, дыхаць не было чым. А карміліі так: давалі па кавалку салёнай рыбы, але без усялякай вады. Прасілі ў канвоя: «Начальнік, дай сняжку!». Злітуюцца, пададуць на прыпынку бочачку снегу, а снег жа мала хто да роту данясе. Як накінуцца на бочачку ўсім вагонам, ён больш пад ногі ляціць. Хто мацнейшы — стаялі ля крапежных балтоў. Звонку балты астынуць, а ўнутраная частка інеем пакрыецца. Вось і лізалі жалеза.

Прывезлі на Пячору. На варотах вялікімі літарамі напісана «ЦПП Пячора» (цэнтральны перасыльны пункт). Тут нас доўга не трымалі, накіравалі ў тундру. Нас, зэкаў, было чалавек 350. На месцы паказалі забіты калок з надпісам «313 калона». Далі вялікую брызентавую палатку. Мы паставілі яе, расцягнулі. У палатцы замест печкі паставілі жалезную бочку, вывелі трубу і пачалі паліць карлікавай бярозай. Ніякай пасцелі. Хто ў чым быў апрануты таксама ж, не распранаючыся, уладкоўваліся на падлозе. Спалі шчыльна адзін да аднаго, варочаліся па камандзе. У шчыліны задувала снегам, да раніцы ўсе былі накрытыя, як прасцінай. Карміліі два разы. На першае поліўка з жытнёвай мукі, на другое — лыжак 5—6 куляшу. Хлеба ніякага.

Без лазні развяліся вошы. Падыходзіць бедалага да бочкі-печкі, здымае кашулю, страсяне — толькі іскры ляцяць ад гарачага металу. Сяк-так зляпілі лазню. Брыгады па чарзе хадзілі мыцца. Распранушча здыхлі — і сваіх жа, з адной брыгады, не пазнаеш. Глядзіш і здзіўляешся: як толькі чалавек на нагах трымаецца, шкілет у лабараторыі прыгажэйшы.

У мяне на фармуляры была чырвоная паласа і напісана «Уцякач». Усе штрафныя калоны былі мае. Пасля сартавання трапіў я ў 59-ю калону. Гэта быў канцлагер узмоцненага рэжыму. Кожны дзень на вахту прыносілі галовы зэкаў, прагуляных у карты. Затое лагерная арыстакратыя: зладзеі, рэцыдывісты — жылі вольна. Спецадзенне, прадукты — усё было ў іх распараджэнні. Заробленыя грошы зэкам выдавалі праз акенца вахты ў прысутнасці аховы. Зняволеныя толькі распісваліся, а грошы да капейкі забіралі блатныя. Яны аддавалі іх ахове, а тая прыносіла з волі спірт, папяросы.

Не было той ночы, каб ахова з рэцыдывістамі не ўчыняла бойкі. Заходзіць наглядчык-чэкіст і крычыць: «Што, гады, не храпяцё?». Усе ў бараку пачынаюць храпець. Адразу ж другі крык: «Што ж гэта вы, гады, храпяцё, наглядчыка пужаеце?» — і пайшла дубінка ў ход. «Выходзь строіцца!» Гэта ўсё апоўначы, на вуліцы мароз 45 градусаў.

Усе вылятаюць з барака і печку-бочку з сабой выносяць. Каманда: «Кладзіся!» — усе кідаюцца ў снег, ляжаць. Зноў крык: «Адбой!» — зэкі стрымгалоў кідаюцца ў барак, апошніх б'юць дубінкамі, куды папала: па галаве, па рэбрах. Уся ўлада была ў галаварэзаў і чэкістаў, яны працавалі зладжана. Не спадабаўся ім, цябе расстралялі, а фуфайку тваю на калючы дрот закінулі — спрабаваў уцячы.

У гэтай жа, 59-й калоне, брыгада з трыццаці чалавек не вытрымала здзекаў, уцякла. А куды ўцячэш, калі тундра голая вакол на тысячу вёрст? Тут жа прыляцелі на «кукурузніках» узброеныя да зубоў чэкісты.

Пачалася аблава. 27 трупаў падцягнулі да варот зоны, склалі ў шарэнгу. А потым дні чатыры, выводзячы зняволеных на работу, спынялі каля іх і растлумачвалі, што так будзе з кожным, хто задумае ўцякаць.

Для трупаў рыхтавалі катлаваны. Запаўняюць адзін, выкопваюць другі. Забівалі не толькі збрәяй, але і голадам. А калі што і прывозілі ў калону, дык забіралі рэцыдывісты і «сукі» — памочнікі аховы з крымінальнікаў. Прыйдзеш на абед— у тваім кацялку спачатку пагаспадарыць блатны, выцягне з дна што пагусцей, а ты ваду сёрбай. Вось так і даходзілі. Лютавала цынга. Людзей спісвалі проста: бірка на нагу — і ў катлаван. Выжывалі толькі моцныя духам, хто ўмеў цярпець праз «не магу».

Вызвалілі мяне ў маі 1951 года, яшчэ да смерці Сталіна. У родную Беларусь вярнуўся ў жніўні 1952 года. Завёў сям'ю, нажыў трох сыноў.

Я доўгія гады ўтойваў ад іх горкую праўду свайго жыцця. Прыйшоў час расказаць. Калі я быў у Італіі, за год асвоіў на 70 працэнтаў італьянскую мову. Мне прапаноўвалі: заставайся, жыві ў Італіі. Прыходзілі вярбоўшчыкі Польскага легіёна. А мне Радзіму, маю Беларусь, ніхто і нічым не заменіць.

Калі мяне арыштавалі ў 1946 годзе, у мяне забралі даведку, выдадзеную 45-й брыгадай «Гарыбальдзі» на італьянскай мове. Забралі і другую даведку— падзяку камандзіра часці за дастаўку коней у Каламыю. Адрас майго камандзіра групы партызанскага атрада 45-й брыгады «Гарыбальдзі»: Італія, Мілан, вуліца Касана Дада, Расіні Анжэла. Мой удзел у партызанскім руху ў Круглянскім раёне мог бы пацвердзіць Сяргей Ягоравіч Жунін, з якім мы часта сустракаліся і гутарылі ў Аладзінцы ў 1942—1943 гадах.

Жыву я цяпер у горадзе Верхнядзвінску Віцебскай вобласці, вуліца Савецкая, дом 164, кватэра 4. Васілеўскі Баляслаў Уладзіміравіч.

Запісаў Уладзімір ФАКЕЕЎ.

ТВАЁ СЛОВА, ЧЫТАЧ!

А што, калі вярнуцца да «ляснога бензіну»?

Пайшоў неяк у лес і дзіву даўся: колькі тут валяецца ўсялякага ламачча — галінкі дрэў, шышкі і нават цэлыя ствалы. І ўсё гэта нікому не патрэбна.

Вось і ўспомніў, што пасля вайны гадоў дваццаць запар на Чэрвеньскай аўтабазе з поспехам працавала некалькі дзесяткаў грузавых аўтамабіляў, але толькі не на бензіне ці дызельным паліве, а на цурках, кароткіх калодачках сухога дрэва —бярозы, вольхі і інш. Нават гусенічны трактар, мабыць трафейны, таксама працаваў на такім паліве. І толькі ў канцы шасцідзесятых гадоў гэтыя аўтамабілі былі пераведзены на бензін, які тады быў таннейшы за газіраваную ваду.

Вось у мяне і ўзнікла прапанова: а што, калі нейкую частку трактараў і грузавых аўтамабіляў у Беларусі перавесці на мясцовае паліва, а газагенератарныя ўстаноўкі, якія ставіліся на тагачасныя аўтамабілі, дапрацаваць так, каб можна было выкарыстаць не толькі бярозавыя цуркі, але і брыкеты з торфу, шышак і хваёвых галінак. Тады праблема дэфіцытнага паліва не стаяла б так востра: тыя ж цуркі або брыкеты зможа нарыхтаваць сам фермер, любая гаспадарка.

Мне могуць запярэчыць, што так і паравоз можна зноў пусціць па рэйках. А што? Мабыць, на некаторых мясцовых лініях і можна, тым больш, што шмат паравозаў стаіць без справы, напрыклад, на станцыі Негарэлае (бачыў іх сам).

А на лесапілавачных пунктах, млынах, збожжасушыльных комплексах мог бы яшчэ папрацаваць і лакамабіль, каб толькі яго было дзе ўзяць. І была б значная эканомія электраэнергіі.

На маю думку, перавод часткі грузавога аўтатранспарту і трактараў на мясцовае паліва больш мэтазгодны, чым шырокае вяртанне да конскай цягі, як некаторыя прапануюць.

Сяргей ЛАДУЦЬКА,
дацэнт кафедры механізацыі Гродзенскага сельскагаспадарчага інстытута, кандыдат тэхнічных навук.

Чаму такі бедны выбар?

Магчыма, хто-небудзь палічыць, што гэта дробязь і не варта аб ёй узнімаць гаворку на старонках газеты. Хоць, на мой погляд, як і на думку многіх, тут ёсць нямала пытанняў, на якія хацелася б не тое што атрымаць адказы (балбатні хапае), а ўбачыць разумныя дзеянні, рэагаванне.

Давайце вернемся да апошняй табліцы грашова-рэчавай латарэі, тыраж выйгрышаў якой адбыўся 26 чэрвеня. Тут рэчавых выйгрышаў усяго крыху больш за сорак. Астатнія—грашовыя. Па-першае, якія ж гэта грошы? Мізэр, капейкі (25, 50, 100 рублёў у пераважнай большасці). Нават на пляшку гарэлкі ці кілаграм цукру не выходзіць.

А што з рэчаў? Можна толькі здзівіцца беднасці выбару. Гэта ж сапраўдная абраза не ўдзельнікаў розыгрышу латарэі, а перш за ўсё маёй радзімы, Беларусі. А разам з тым, гэтая беднасць характарызуе ў першую чаргу ўсіх тых, хто з'яўляецца арганізатарам правядзення беларускіх латарэй. Выходзіць так: абы ашукаць, абы сабраць мільёны з людзей. Але, маўляў, крыўды не можа быць, не павінна—самі добраахвотна купляюць білеты. Усё гэта, зразумела, так. Адно незразумела: няўжо нельга расшырыць выбар рэчавых выйгрышаў, няўжо ў нас на Беларусі няма чаго прапанаваць удзельнікам гэтай гульні? Напрыклад, той жа посуд, шкляны, фаянсавы, керамічны, крышталь. Тыя ж швейныя вырабы, галаўныя ўборы, веласіпеды, дзіцячыя цацкі—усё, чым багатая наша рэспубліка.

Мне здаецца, варта перагледзець не толькі асартымент, абнаўляць, мяняць яго з кожным выйгрышам, але і працэнт выйгрышаў, бо сёння ён вельмі нязначны.

Іван ГОВАР, настаўнік.

г. п. Іўе.

Некалькі пытанняў да паштовай службы і мытні

Два апошнія гады атрымліваю ад нямецкага сябра пасылкі да калядных і навагодніх свят. Вядома, што мой былы нямецкі калега адпраўляў іх за тры-чатыры тыдні да адпаведнай падзеі, маючы на ўвазе чакаемую цывілізаванасць нашых камунікацый і адносную блізкасць краін. Але, панове! «Скрыні» я атрымаў аж у красавіку 1991 і ліпені 1992 года. Гэта сведчыць, што пасылкі ішлі адпаведна пяць і восем месяцаў!

У сувязі з вышэйсказаным узнікаюць пытанні. Па-першае, што мяркуецца рабіць у сістэме пошты і мытні ў напрамку павышэння адказнасці канкрэтных службовых асоб за канкрэтныя парушэнні, каб ліквідаваць падобныя дзікунскія выпадкі?

Па-другое, ці існуе нейкая канцэпцыя развіцця ўрадавых галін на Беларусі, бо сённяшняя рэчаіснасць сведчыць аб тым, што ўстановы, у асноўным, клапоцяцца аб тым, як спрытней залезці ў кішэню простага грамадзяніна, а не займаюцца ўдасканаленнем сваёй дзейнасці і структур?

А. ІОНЧАНКАЎ.

г. Наваполацк.

Завяршылася ўборка ў калгасе «Авангард» Асіповіцкага раёна. На плошчы 900 гектараў атрымана па 40 цэнтнераў з гектара. На ўборцы вызначыліся экіпажы камбайнераў Святаслава ПАНКЕВІЧА, Рыгора АЛЯШКЕВІЧА, Мікалая ЛЕЎЧУКА, вадзіцелі Мікалай АХРАМЕНКА, Генадзь ГУЛЯЕЎ, Мікалай СОБАЛЕЎ.

НА ЗДЫМКУ: адзін з лепшых экіпажаў — камбайнер Святаслаў ПАНКЕВІЧ і яго памочнік дзесяцікласнік Мікалай АНДРЫЕВІЧ.

Фота Уладзіміра АДАРЫЧА.

РОЗГАЛАС

БІБЛІЯТЭКАРЫ АБ'ЯДНОЎВАЮЦЦА

МІНСК. Бібліятэкі рэспублікі апынуліся зараз у вельмі цяжкім становішчы. Ліквідуюцца прафсаюзныя і тэхнічныя бібліятэкі, зачыняюцца яны і на вёсцы, дзе часта з'яўляюцца адзіным ачагом беларускай культуры. Бібліятэчныя работнікі скарачаюцца, а маладыя спецыялісты-выпускнікі ператварыліся ў патэнцыяльных беспрацоўных. У сувязі з няспынным ростам цэн на выдавецкую прадукцыю і мізэрным фінансаваннем бібліятэк навісла пагроза збяднення каштоўных бібліятэчных фондаў. Зарплата бібліятэкараў застаецца жабрацкай, а свайго прафсаюза ў іх няма і ніколі не было.

Улічваючы ўсе вышэйпералічаныя ўмовы, бібліятэкары рэспублікі вырашылі стварыць Беларускую асацыяцыю бібліятэкараў, якая павінна будзе адстойваць іх сацыяльныя правы, удасканальваць сетку кнігасховішчаў, наладжваць прафесійныя сувязі з калегамі з СНД і замежных краін. Новая асацыяцыя мяркуе ўступіць у Міжнародную федэрацыю бібліятэчных асацыяцый. Усе, хто зацікаўлены ў захаванні культурнай спадчыны беларускага народа, што знаходзіцца ў нашых бібліятэках, могуць звяртацца па адрасу: 220108, г. Мінск, вул. Казінца, 88, БелРНСБ.

ЧАКАЕМ У КАСТРЫЧНІКУ ЧАРГОВАГА ПУТЧУ?

Шакіруючыя прагнозы прывёў вядомы палітолаг Сяргей Кургінян на старонках газеты духоўнай апазіцыі «День». На яго думку, ў кастрычніку-лістападзе 1992 года адбудзецца чарговы дзяржаўны пераварот з адначасовым стварэннем дзяржаўнага камітэта па надзвычайнаму становішчу. У састаў ГКЧП-2 увойдуць Ельцын, Руцкой, Скокаў, Уладзіслаўлеў, Вольскі, Хасбулатаў і прадстаўнікі руху «Расійскае адзінства». Сваёй мэтай новыя «путчысты» паставяць разбурэнне Расіі, ліквідацыю дырэктарскага корпуса і патрыятычных рухаў і падпарадкаванне сабе арміі.

Па словах Кургіняна, у верасні да закрытых прадпрыемстваў прыйдуць многія мільёны рабочых, рэсурсны дэфіцыт дасягне 80—85 працэнтаў, а інтэнсіўнасць грамадзянскіх канфліктаў узрасце ў некалькі разоў. Перад новым путчам адбудуцца дзеянні, аналагічныя тым, што былі перад мінулагоднім. Пасля Папова Гайдар, а, магчыма, і Бурбуліс пойдуць у адстаўку (памятаеце адстаўку Шэварднадзе ў 1991 годзе) і адбудуцца правакацыі ў Грузіі і Малдове (Вільнюс-91), а Ельцын будзе напалову выведзены з гульні (як раней Гарбачоў). Пасля гэтых і некаторых іншых перадпутчаўскіх мер будзе патрэбна падстава для замежнага ўмяшання, якую лёгка знайсці дзякуючы канфліктам у Малдове і Грузіі. На думку Кургіняна, путч будзе працягвацца ад трох дзён да трох тыдняў. Пры ўсёй небясспрэчнасці прыведзеных довадаў вядомага палітолага можна адзначыць, што любая думка мае права на існаванне.

Мікрааўтобус, восем інвалідных калясак, адзенне і харчаванне, сабраныя рознымі ініцыятывамі Германіі, перадаў храму ў гонар іконы Божай Маці «Усіх смуткуючых радасце» памяці ахвяр Чарнобыля беларускі дабрачынны фонд «Дзецям Чарнобыля». Гэты груз міласэрнасці царква ўручыць інвалідам і маламаёмным Фрунзенскага раёна Мінска.

У выніку сумеснай дзейнасці фонду і храма ўсе інваліды ў гэтым раёне забяспечаны інваліднымі каляскамі, многія рэгулярна атрымліваюць гуманітарную дапамогу ў выглядзе прадуктаў і адзення.

НА ЗДЫМКУ: настаяцель храма айцец Ігар, старшыня фонду Генадзь Грушавой і свяшчэннік айцец Сяргей ля аўтобуса, падоранага фондам храму.

Фота Уладзіміра ШУБЫ. (БЕЛІНФАРМ).

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ДА 2000 ГОДА ЧАКАЦЬ НЕ ТРЭБА

Маскоўскі ўрад распарадзіўся зняць больш 66 тысяч квадратных метраў жылля з аўкцыённага і конкурснага продажу. Гэтыя кватэры цяпер будуць выдзелены для паляпшэння жыллёвых умоў масквічоў-чаргавікоў.

ПОМНІКІ І КАМЕРЦЫЯ

У Шылуцкім раёне Літвы выкрадзены бронзавы манумент вышынёй 5,5 метра і вагой каля 5 тон, які быў пабудаваны на месцы гібелі ад рук фашыстаў 20 тысяч савецкіх ваеннапалонных і мірных грамадзян-яўрэяў. Помнік стаў ахвярай ажыятажнага попыту на каляровыя металы.

І Ў СОРАК ГАДОЎ — «ДЗІЦЯ»

У Благавешчанску мясцовых мытнікаў зацікавіла група турыстаў з Украіны, якая накіроўвалася ў Кітай. Па дакументах высветлілася, што яны афармлены як «дзеці Чарнобыля». Хоць самаму малодшаму «дзіцяці» было 40 гадоў, іх усё ж прапусцілі.

КАФЭ... У ПАДАРУНАК

Жыхар Петразаводска-Камчацкага А. Мурадзян падарыў сваёй жонцы ў дзень нараджэння не кветкі, не духі ці цукеркі, а... кафэ. І пры гэтым усяго толькі за 2 мільёны 100 тысяч рублёў.

«САРКАФАГ» НАГАДВАЕ ВЫШЫННЫ ДОМ З ВЫБІТЫМІ ВОКНАМІ»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

станцыяй. І калі адтуль, з-за межаў 30-кіламетровай зоны, будзе адчувацца нейкая пагроза (узрасце ўзровень радыяцыі, пойдзе радыеактыўная хмара ў напрамку нашай тэрыторыі ці што іншае), пасты выдадуць усю інфармацыю аператыўна, і ўрад зможа папярэдзіць насельніцтва. Але сёння проста папярэдзіць — гэта, як кажуць, не штука. Побач з пастамі нагляду ці за іх спінай павінны стаяць тэхнічныя сродкі, якія здольны імгненна асадзіць тую хмару на глухі лес альбо, у горшым выпадку падняць яе ўверх і «весці» датуль, пакуль не з'явіцца магчымасць асадзіць. Прабачце за такую паралель, але калі існуюць пажарныя каманды, то чаму да гэтага часу няма процірадыяцыйных каманд?

Такія сістэмы кантролю павінны быць разгорнуты намі таксама перад Ігналінскай і Смаленскай АЭС. Рэактары ў тым жа Ігналіне аднаго тыпу з чарнобыльскімі, толькі больш магутныя. Так што цягнуць з прыняццем мер па бяспецы не варта. Як і з заключэннем міжурадавага пагаднення з Літвой аб паведамленні ў выпадку крызісных сітуацый. З Украінай і Расіяй такія пагадненні існуюць.

ПАСТСКРЫПТУМ. Акадэмік С. Бяляеў з Курчатаўскага інстытута, які быў навуковым кіраўніком комплекснай экспедыцыі на ЧАЭС, характарызуе становішча на станцыі як нармальнае.

Генеральны дырэктар цэнтра «Укрыццё» кіеўскі прафесар У. Карасёў адназначна выключае магчымасць ядзернага выбуху.

Пакрыўдзіўся за сваё дзецішча дырэктар інстытута праектавання энергатэхнікі, у якім нарадзіўся праект «саркафага», У. Курносаў з Санкт-Пецярбурга. Ён упэўнены, што разлічаны на 30 гадоў аб'ект надзейны і ніякіх парушэнняў там няма.

Як бачым, адзінства ў ацэнках сітуацыі сярод вучоных адсутнічае. А таму, на наш погляд, самы час правесці незалежнае расследаванне стану спраў з «саркафагам» парламенцкай камісіі па Чарнобылю пад кіраўніцтвам Івана Смоляра. Вельмі хочацца думаць, што дасведчаныя і сумленныя людзі, якія працуюць у яе саставе, не палічаць гэтую справу не сваёй. За дзіравымі сценамі «Укрыцця» — 22 мільёны кюры.

Вось толькі зацягваць з ажыццяўленнем тэрміновых мер, пра якія гаварыў прафесар Шараварау, нельга. Яны патрэбны незалежна ад вывадаў камісіі. Калі больш дакладна, патрэбны былі яшчэ ўчора!

Уладзімір ХІЛЬКЕВІЧ.

У Нацыянальны Алімпійскі Камітэт Беларусі

Шаноўныя алімпійцы Беларусі!

Шаноўнае кіраўніцтва НАК Беларусі!

Наш народ можа ганарыцца вынікамі Беларускай алімпійскай каманды на гульнях XXV Алімпіяды ў Барселоне. Радуемся за Вас і радуемся з Вамі.

У той час, калі Беларусь робіць першыя крокі ў будаўніцтве сваёй Дзяржавы, поспехі беларускага спорту на міжнароднай арэне даюць нашаму народу гістарычны аптымізм. Беларускія спартоўцы на Барселонскай Алімпіядзе сваімі дасягненнямі, рэкордамі паставілі нашу Бацькаўшчыну ў шэраг першых, значна апярэдзіўшы многія вядомыя спартыўнымі дасягненнямі краіны. Гэта сведчыць пра вялікі творчы і духоўны патэнцыял беларускага народу. Гэта моцная зарука на ягонае адраджэнне. Спорт і фізічная культура, як культура наогул, здольны па-сапраўднаму развівацца толькі ў вольнай незалежнай краіне. Перспектывы беларускага спорту натхняюць, яны— у прамой залежнасці ад роскввіту Беларускай дзяржавы.

Віншуем Вас! Няхай заўжды Вашы перамогі пакрывае наш бел-чырвона-белы сцяг!

Жыве беларускі спорт!

УПРАВА БНФ «АДРАДЖЭННЕ».

600 ГАДОЎ З ЧАСУ ІНАЎГУРАЦЫІ ВІТАЎТА НА ВЕЛІКАКНЯЖАЦКІ ПАСАД

Споўнілася 600 гадоў з часу каранацыі князя гарадзенскага Вітаўта на велікакняжацкі пасад. У выніку пагаднення з Вялікім князем і каралём Ягайлам, якое было заключана 19 жніўня 1392 года ў маёнтку Вострага пад Лідай, велікакняжацкая ўлада ў дзяржаве перадавалася Вітаўту. Паводле Востраўскага пагаднення Вітаўт фактычна прызнаваўся пажыццёва Вялікім князем, якому гарантаваўся аўтаномны дзяржаўны рэжым у саюзе з Польскім каралеўствам. Але гэты саюз Вітаўт пры першай жа магчымасці імкнуўся аслабіць або зусім скасаваць.

За гады княжання Вітаўта Вялікага беларускае, гаспадарства дасягнула найбольшага росквіту. Галоўным клопатам Вітаўта было ўмацаванне незалежнасці дзяржавы. Ён аднолькава вёў барацьбу як з Польшчай, так і з Масквой, татарамі і Тэўтонскім ордэнам. Але найвялікшая заслуга Вялікага князя перад Бацькаўшчынай — перамога над крыжакамі ў 1410 годзе.

У 1415 годзе Вітаўт у Наваградку заснаваў Беларускую (літоўскую) праваслаўную мітраполію, чым умацоўваў асновы беларускай праваслаўнай царквы. Вітаўт не абмяжоўваецца рамкамі адной якой канфесіі. Беларусь становіцца адной з самых талерантных краін. Вялікі князь дбаў аб пашырэнні гандлю, для чаго будаваліся ў краіне новыя дарогі і масты. Ён узначаліў барацьбу супраць польскай экспансіі. Праводзіў палітыку цэнтралізацыі, разам з тым далучыў вайскова-служылае саслоўе да дзяржаўнай дзейнасці праз удзел у Сойме і Радзе.

Вітаўт двойчы, ў 1429 і 1430 гадах, прымаў захады да каранавання на каралеўскі пасад, але польскія клерыкалы і магнаты перашкаджалі гэтаму. У 1430 годзе яны перахапілі беларускае пасольства з Рыма, якое везла для Вітаўта і Беларусі каралеўскую карону, адабралі яе і пасеклі, а рэшткі схавалі ў касцёле св. Станіслава ў Кракаве. Гэта з'явілася трагедыяй для самога Вітаўта, а неўзабаве і для ўсяе дзяржавы.

Мікола КУПАВА.

МЫ ПАВІННЫ ВЕДАЦЬ СВАІХ ГЕРОЯЎ

У калгас імя Леніна Тульскай вобласці вярнуўся рэжысёр кінастудыі дакументалістыкі «Ленфільма» Міхаіл Вяршкоў. Ён працуе над фільмам пад рабочай назвай «Старадубцавы», дзе ў якасці аднаго з герояў фігуруе нядаўні вязень «Матроскай цішыні» Васіль Старадубцаў. Фільм, як чакаецца, выйдзе на экраны ў верасні.

«БелаПАН».

РАДЗІМА НАША — БЕЛАРУСЬ

«Беларусь павінна стаць славянскай Швейцарыяй»

На пытанні карэспандэнта «Звязды» адказвае старшыня грамадска-культурнага аб'яднання «Полісьсе» Мікола ШАЛЯГОВІЧ

— Беларусь — тая краіна, якую пры любым зручным выпадку ставяць цяпер у прыклад амаль усе кіраўнікі Садружнасці Незалежных Дзяржаў і замежныя палітыкі: стабільная, спакойная рэспубліка без намёку на міжнацыянальныя непаразуменні і канфлікты. І тут раптам з'яўляюцца заходнія палешукі, якія патрабуюць самастойнасці і незалежнасці.

— Па-першае, не незалежнасці, а нават у самай лепшай будучыні — аўтаноміі. Па-другое, што значыць — раптам? Палешукі былі, ёсць і будуць. І трэцяе: канфлікт узнікае там, дзе адзін бок хоча навязаць другому сваю пазіцыю. Не заходнія палешукі прымушаюць беларусаў «апаляшучыцца», а беларусы палешукоў — «абеларусіцца». І яшчэ: наша аб'яднанне ўтварылася раней Беларускага народнага фронту — у красавіку 1988 г. — і асноўнай яго мэтай было і застаецца фарміраванне і аб'яднанне заходне-палескай нацыянальнай інтэлігенцыі, садзейнічанне стварэнню заканадаўчай і матэрыяльнай базы для яе паспяховай работы. «Полісьсе» — арганізацыя аднадумцаў, якія адраджаюць этнакультурны палескі этнас і якія самі абавязкова павінны з'яўляцца творчымі людзьмі, няхай гэта будуць пісьменнікі або мастакі.

— Гэта азначае, што палітыкай у вас і не пахне?

— Мы проста не выраслі займацца іншымі пытаннямі. І таму катэгарычна супраць тых «дзялкоў», якія на заходне-палескай ідэі хочуць пагрэць рукі, зарабіць асабісты прэстыж, рэалізаваць свае палітычныя і іншыя амбіцыі.

Прывяду канкрэтны прыклад. Пінскую гуртыну «Полісься» ўзначальваў такі Каленік Удавідчык, які ўпарта цягнуў нас у сферу палітычных баталій. Пінская гуртына сабралася і зняла яго з пасады. Мінскае праўленне «Полісься» зацвердзіла гэтае рашэнне. Мы не можам дапусціць кампраметацыі нашай ідэі.

— Мы — гэта хто? Дзесяць, сто, дзесяткі тысяч аднадумцаў?

— Калі гаварыць пра колькасць нашай арганізацыі, то трэба называць дзве лічбы: адна — тыя, хто плаціць членскія ўзносы, другая — хто фармальна не ў складзе «Полісься», але ўсімі сіламі падтрымлівае яго. Калі назваць абагульненую лічбу, то гэта прыблізна шэсцьсот чалавек. Але мушу зазначыць, што нам не патрэбна колькасць як сама мэта, і нам не патрэбны выпадковыя людзі.

— Шэсцьсот... Мне, як чалавеку з боку, здаецца, што заходне-палеская ідэя, аб якой вы гаворыце, не стала масавай.

— Ва ўсякім выпадку, калі б нас не падтрымлівалі заходнія палешукі (а гэта насельніцтва Брэстчыны, Пінска-Тураўскага рэгіёна), то мы ўжо даўно спынілі б сваё існаванне. Наадварот, працэс разумення свайго паляшуцкага «я» ідзе. Аб гэтым гаворыць той факт, што большасць дэпутатаў Пінскага гарсавета з разуменнем ставяцца да «Полісься».

— Вы ўвесь час даводзіце, што заходнія палешукі — асобная нацыянальнасць, культура, этнас. Наколькі гэта гістарычна апраўдана?

— У 1861 годзе ў «Газеце польскай» быў аб'яўлены конкурс на лепшы заходне-палескі буквар. У сувязі з небезвядомымі падзеямі 1863 года буквар гэты так і не выйшаў. Але ідэя не была пахавана. У 1907 г. усё ж такі пра буквар успомнілі. І яго аўтарам з'яўляўся прэзідэнт Беларускай Народнай Рэспублікі Раман Скірмут. Думаю, гэта ўсё ж аб нечым гаворыць. Далей. Пры перапісе насельніцтва ў 1931 годзе прыблізна 60 працэнтаў жыхароў памянёных рэгіёнаў Заходняга Палесся назвалі сябе заходнімі палешукамі.

Тэрыторыя ж Заходняга Палесся заўсёды была спрэчнай. Калі ўтварылася Рэч Паспалітая, Заходне-Палескі рэгіён застаўся ў складзе Вялікага княства Літоўскага, але пры гэтым атрымаў дэ-факта статус шырокай аўтаноміі. Гэта выражалася ў сваёй эканамічнай сістэме, сваёй арміі, ну і, нарэшце, у тым, што ваявода Берасцейскі меў права даваць шляхецтва. А ў Брэсце ў той час на працягу года друкаваліся палескія грошы. Гэта тое, аб чым Беларусь яшчэ толькі марыць у рамках СНД.

Што датычыцца заходне-палескіх каранёў, то тут трэба назваць пяць асноўных крыніц палескай этнакультурнай з'явы. Першая: язычніцкі пласт. Другая і трэцяя: рускі і польскі. 150 гадоў назад нас пачаў падпітваць таксама ўкраінскі пласт. І нарэшце, апошнія 80 гадоў на заходніх палешукоў уплывае чыста беларуская культура.

Наша культура — сінтэз пяці культур, якая можа існаваць, не аспрэчваючы ніводнага са сваіх каранёў.

Я, напрыклад, валодаю палескай, польскай, беларускай, украінскай і рускай мовамі. І ў гэтым няма нічога дзіўнага для заходняга палешука.

— Але ж вы жывяце ў Рэспубліцы Беларусь, якая абуджаецца ад сну, адраджаецца наша нацыянальная свядомасць...

— Мы не прымаем ашалелай беларусізацыі грамадства. Мы ўвогуле супраць любой нацыянальнай істэрыі. Калі раней праводзілася кампанія бальшавізацыі і навязвалася марксісцка-ленінская ідэалогія, то цяпер амаль такім жа чынам навязваецца беларуская культура.

На маю думку, пакуль дзяржава ўсе нацыі і народнасці, якія пражываюць на яе тэрыторыі, зводзіць да аднаго народа, — будуць непаразуменні. Беларусь мне бачыцца славянскай Швейцарыяй, дзе будуць забяспечвацца правы ўсіх нацыянальных меншасцей.

— Але я недзе чуў пра ідэю ледзь ці не аддзялення заходніх палешукоў ад Беларусі.

— Сёння ідэя заходне-палескай аўтаноміі ці дзяржаўнасці правацыруецца радыкаламі Беларускага нацыянальнага адраджэння, якія ўпарта не хочуць прызнаваць за заходнімі палешукамі права этнакультурнай самастойнасці.

— Нам так цяпер патрэбна згода.

— Цалкам з вамі згодзен. Таму я ў складзе арганізацыйнага камітэта Партыі народнай згоды. Усё, што мы хочам, — прызнання, што мы ёсць, што ёсць наша культура і мова.

— І ваша газета?

— І наша газета «Збудінне», якая працягвае выходзіць і якая сведчыць аб тым, што мы рэалізуем сваё права на свабоду, што мы жывём па сваёй паляшуцкай прыродзе, і дае надзею, што нас калі-небудзь будуць разумець не толькі нашы чытачы.

Гутарыў Аляксандр КОКТЫШ.

АД РЭДАКЦЫІ: Мы з павагай ставімся да ўсіх нацыянальных меншасцей і суполак, але разам з тым павінны зазначыць, што ў сённяшні цяжкі час спробы раздраблення Беларусі, якая толькі цяпер пачынае ўсведамляць сябе, адраджацца, на нейкія «нацыянальныя кватэры» цяжка зразумець і апраўдаць. Таксама не зусім зразумела, хто і што перашкаджае заходнім палешукам развіваць свае традыцыі. І яшчэ, пра «гвалтоўнасць» праводзімай беларусізацыі. Нам усім — беларусам, літоўцам, палякам, немцам і людзям іншых нацыянальнасцей, якія жывуць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, больш трэба асцерагацца не беларусізацыі нашага дзяржаўнага ладу жыцця, а русіфікацыі. На наш погляд, проста цяпер недапушчальна, каб нацыянальная гордасць хоць бы ў якім выглядзе нагадвала югаслаўскі варыянт вырашэння міжнацыянальных праблем, калі серб пайшоў на харвата, а харват — на славенца толькі з-за таго, што той іншай нацыянальнасці.

Хочацца верыць, што ўсе нацыянальныя суполкі і арганізацыі разам з усведамленнем сваіх правоў адчуюць і абавязкі перад дзяржавай, дзе яны жывуць і якая для іх з'яўляецца Радзімай таксама.

● РАДЫЁПЕРАХВАТ ●

РАДЫЁ ПЕРАХВАТ

«БІ-БІ-СІ»

● На першы погляд, ёсць нешта падобнае паміж сітуацыяй Гарбачова год назад і сённяшняй пазіцыяй Ельцына. Восенню 1990 г. Гарбачоў адышоў ад радыкалаў і прызначыў на ключавыя пасады апаратчыкаў, якія і спрабавалі яго скінуць. Цяпер Ельцын вярнуў на адказныя пасады многіх з тых, каго пазбавілі ўлады год назад. Напрыклад, генерала Громава, Герашчанку. Ці магчымы новы путч? Не — лічаць спецыялісты. У Расіі так размыты ўладарныя структуры, што ніхто не слухае нават Ельцына, хто ж тады будзе выконваць загады новага дыктатара?

● Прэм'ер-міністр Англіі Дж. Мейджар абвінаваціў урад Ірака ў фактычным знішчэнні курдскага народа. Па яго словах, хутка С. Хусейну будзе прад'яўлены ўльтыматум: калі іракскія самалёты заўважаць у забароненай зоне, то яны будуць збіты. Ірак у сваю чаргу сцвярджае, што баявыя дзеянні на поўдні краіны накіраваны супраць дэзерціраў і іншадумцаў.

● Брытанскі ўрад гатовы накіраваць войскі ў Боснію — прыкладна 1.800 чалавек для аховы аўтакалон з гуманітарнай харчовай дапамогай.

● Масква адхіліла просьбу сепаратыстаў Абхазіі аб прамым умяшанні Расіі ў канфлікт паміж Абхазіяй і Грузіяй. Пасля баёў у Сухумі, дзе загінула больш за 50 чалавек, з дапамогай верталётаў і танкаў грузіны ўстанавілі кантроль над горадам.

● Прэзідэнт Краўчук пацвердзіў, што да канца гэтага года на Украіне будзе ўведзена ўласная валюта — грыўна. А рубель будзе выведзены з грашовага абароту. Да канца лістапада таксама будуць заменены купоны.

«ГОЛАС АМЕРЫКІ»

●У Самалі ў выніку голаду і грамадзянскай вайны загінула каля 300 тысяч дзяцей, інакш кажучы, кожны чацвёрты ва ўзросце да пяці гадоў.

● У Бразіліі старшыня камісіі кангрэса па расследаванню карупцыі ў дзяржаўных органах заявіў, што ў яго дастаткова матэрыялу, каб пачаць працэс імпічменту — адхілення ад улады прэзідэнта краіны. Па словах старшыні, ёсць дакументы, якія сведчаць, што прэзідэнт і члены яго сям'і атрымлівалі буйныя сумы грошай невядомага паходжання. А адзін з бліжэйшых супрацоўнікаў прэзідэнта замешаны ў злачынствах і злоўжываннях службовым становішчам з карыслівымі мэтамі.

РАДЫЁ «СВАБОДА»

● Як заявіў мэр Санкт-Пецярбурга Сабчак, фашызм уяўляе зараз галоўную пагрозу для краіны. Бо памылкі ўрада ў ходзе эканамічных рэформ могуць прывесці да сацыяльнага выбуху. Трэба хутчэй стварыць сярэдні клас, які ў цывілізаваных краінах з'яўляецца асновай грамадства.

● Высокапастаўлены прадстаўнік урада Масквы заявіў, што фінансавы крызіс сталіцы дасягнуў беспрэцэдэнтных маштабаў, ён закрануў усе галіны эканомікі. Адказнасць за крызіс ён усклаў на Цэнтральны банк Расіі.

● РАДЫЁПЕРАХВАТ ●

Двайнік прэзідэнта Гарбачова

Пасёлак Дмітроўка Бахмачскага раёна на Чарнігаўшчыне стаў месцам своеасаблівай сенсацыі. 84-гадовая Марыя Паўлаўна Ярмоленка, якая пражывае тут ужо больш чым паўстагоддзя і шукае сына, які згубіўся, лічыць, што ім з'яўляецца... былы прэзідэнт былога СССР Міхаіл Гарбачоў. Абласная газета «Деснянская правда», якая надрукавала матэрыял журналісткі Лідзіі Кузьменка пра нялёгкі лёс гэтай украінскай жанчыны, падкрэслівае, што ў свае гады М. П. Ярмоленка здаровая і валодае нядрэннай памяццю. Па словах маці (дакументы, на жаль, не захаваліся), яе сын Міхаіл Ярмоленка нарадзіўся, як і М. Гарбачоў 2 сакавіка 1931 года. На галаве ў яго таксама была радзімая пляма. Рысамі твару хлопчык на адзінай фатаграфіі, што захавалася, нагадвае Міхаіла Сяргеевіча.

У галодны 1933 год Марыя Сяргееўна з дачкой Кацярынай, каб выжыць, з родных мясцін паехала ў Данбас, а двухгадовага Мішу пакінула на бабулю, з якой нават не перапісвалася, бо тая была непісьменнай. Калі ж у канцы 30-х Марыя Паўлаўна вярнулася на Чарнігаўшчыну, сына не было. Яго забраў да сябе ў Сярэднюю Азію яе родны брат Іван. Калі М. П. Ярмоленка ўпершыню ўбачыла М. С. Гарбачова на экране тэлевізара, адразу вырашыла, што гэта яе сын. Брат Іван сказаў, што аддаў хлопчыка ў адзін з дзіцячых дамоў, дзе яго сляды згубіліся. Веру Марыі Паўлаўны падмацоўвала заява самога Міхаіла Сяргеевіча аб тым, што карані яго роду — на Чарнігаўшчыне, і чуткі аб тым, быццам бы прэзідэнт быў выхаванцам дзіцячага дома.

Карэспандэнт агенцтва Украінфарм Аляксандр Алейнік, які распаўсюдзіў гэтую інфармацыю на тэрыторыі Украіны, мяркуе, што ў М. С. Гарбачова ёсць двайнік-равеснік, сын Марыі Паўлаўны Ярмоленка з Чарнігаўшчыны.

УВАГА! ПРЭМ'ЕРА РУБРЫКІ

АКАДЭМІЯ ДЗЕЎНЫХ НАВУК

Наша акадэмія будуецца на абломках недасканалых ведаў аб жыцці. Акадэмікам можа стаць кожны, і для гэтага нават не спатрэбіцца ваша аўтабіяграфія, шэсць фотакартак 3×4, а таксама дакумент, пацвярджаючы ўзровень вашай адукацыі. Таму што жыццё — такі лабірынт, дзе самая тытулаваная і важная персона можа апынуцца ў становішчы дзіцяці, а неразумнае хлапчаня нечакана акажацца мацнейшым у самых спрэчных пытаннях. Кожны з вас дастойны быць нашым акадэмікам, Мы пазнаёмім вас з людзьмі розных прафесій, поглядаў, з неверагоднымі з'явамі, тлумачэнне якіх будзем шукаць разам. Але спадзяёмся, што вы таксама знойдзеце што расказаць нам, што параіць людзям, якія апынуліся ў бядзе. Хочацца пачуць ваш голас, чытачы!

Калі ў гульню ўступае правіла «залатога сячэння»

Ігар Паўлавіч ШМЯЛЁЎ — ленінградскі архітэктар. Але прафесія сама па сабе яшчэ нічога не гаворыць пра чалавека. Кожны з нас па-свойму архітэктар — свайго лёсу, свядомасці, душы. І некаторыя ўзводзяць свой храм, адчуваючы яго неабходнасць. Менавіта такія веды — на вечнасць—і пакідаюць у нас уражанне цэласнасці.

Не, ён не з самазваных прарокаў і лекараў. На сваім шляху да ведаў прайшоў усе этапы савецкай адукацыі. Толькі аднойчы імкненне да прафесіяналізму прымусіла задумацца аб правіле залатога сячэння. Усё, аказваецца, не так проста ў гэтым свеце: міласцю мудрай прыроды прыгожае і гарманічнае на Зямлі падпарадкоўваецца менавіта прапорцыям «залатога сячэння» (3, 4, 5). Правіла заключае ў сабе будову цел мужчыны і жанчыны, фалангі чалавечых пальцаў, малекулы ДНК... Старажытныя гэта ведалі, хоць мы прывыклі лічыць тыя часы ніжэйшай ступенню развіцця цывілізацыі. Але ж менавіта знакі той эпохі, егіпецкія піраміды, пабудаваныя па закону гарманічных суадносін вытрымалі выпрабаванне часам.

— Вы як архітэктар можаце ацаніць, што нясе ў сабе сучасная архітэктура?

— Наша тыповае будаўніцтва пазбаўлена гарманічнасці і прыгажосці. Архітэктура не можа не ўплываць на стан і псіхіку чалавека. Я думаю, невыпадкова ў раёнах навейшай забудовы людзі часцей хварэюць, пастаянна адчуваюць дыскамфорт. Менавіта такія раёны найбольш небяспечныя ў плане развіцця злачыннасці. Тыповае будаўніцтва — своеасаблівая ўмова генацыду. А ўсё таму, што важна думаць не толькі над тым, што ты робіш, але і як.

Сапраўды, усе мы шукаем прыгожае. Але хіба можна гаварыць аб якой-небудзь формуле прыгажосці або падганяць яе пад адзін стандарт? Уявіце, што ўсе людзі былі б ідэальна цудоўнымі. Як адна кветка навокал. Мы б хутка звар'яцелі ад яе. Або гук ля, сам па сабе вельмі гарманічны. Але музыка, пабудаваная выключна на гэтым гуку, хутка надакучыла б. Гармонія — гэта адзінства, мера ўстойлівасці. Таму ў прыродзе няма барацьбы святла і цемры, ёсць іх садзейнічанне.

— Ці можна гаварыць аб гармоніі ў эканоміцы, палітыцы, таксама як у медыцыне і мастацтве?

— Гаварыць, вядома, можна. Але вось зрабіць... Нельга ж нічога вульгарызаваць і вырашаць задачы ў лоб, як гэта ў нас робіцца.

— Якой павінна быць улада, каб найбольш плённа садзейнічаць развіццю чалавека?

— Улада не ёсць абавязковая ўмова, і няма неабходнасці ў яе ўтрыманні.

Старажытныя сцвярджалі: вялікае — у малым, малое — у вялікім. Мы даўно страцілі гэтую нітку, якая магла б праз лабірынт інтарэсаў вывесці нас адзін да аднаго. Кожны ж чалавек — частка сусветнага поля, таму важна ўсвядоміць, што тваё паводзіны ўплываюць на іншых. Прыклад — практыка філіпінскіх урачоў. Да гэтага часу застаецца загадкай, як могуць яны рабіць аперацыі без скальпеля. На самай справе, усё гэта абгрунтавана этычна. Калі хворы адзін— хворыя ўсе, дрэнна аднаму — дрэнна ўсім. Філіпінцы робяць аперацыі на ўзроўні свайго ментальнага апарату, г. зн. на сабе, змяняючы структуру свайго поля, а значыць, і структуру поля другога чалавека, які таксама ёсць частка цябе. Але паколькі свядомасць—гэта сусветнае поле, то дарэчы пытанне: а ці трэба гэтага хворага лячыць? Са смерцю чалавека (цялеснай структуры) тое, што з'яўляецца яго дзеючым пачаткам, не памірае. На аснове гэтага і ўзніклі ўяўленні аб рэінкарнацыі (прынцып пераўвасабленняў).

Тое, што мы прывыклі называць індывідуальнай свядомасцю, па сутнасці, ёсць псіхалагічны працэс, накіраваны на адлюстраванне сусветнай свядомасці. Мы часам жывём на ўзроўні ўяўленняў, якія атрымліваем у выніку выхавання. Тыя ці іншыя словы выклікаюць у нас тыя або іншыя ўяўленні. Прывыкшы думаць так, мы лічым, што інакш і быць не можа. Узнікаюць розныя праблемы — усяго толькі праяўленне псіхалагічнай свядомасці, — але тым не менш менавіта яны і ёсць набытыя бар'еры на шляху да сапраўдных ведаў.

— Сутнасць эвалюцыі жыцця — у расшырэнні свядомасці, — падвёў вынік Ігар Паўлавіч.

— Якая ж практыка самавыхавання найбольш эфектыўная?

— Адмовіцца ад свету ўяўленняў. Але не забываць аб самаўдасканаленні. Тое выратаванне, якое прапануе рэлігія — пераход на ўзровень Бога за кошт практыкі (любіце адзін аднаго), ёсць той жа рух да абсалюту. Кожны дакладна павінен працаваць на тое месца, на якое яго паставіла прырода. Сэнс жыцця чалавека на Зямлі — усвядоміць сваю праграму і заняцца яе рэалізацыяй, стаць майстрам у сваёй справе. Кожны чалавек —усяго толькі частка аркестра, без асобнага інструмента мелодыя будзе гучаць няпоўна.

І. П. Шмялёў не прэтэндуе на ролю стваральніка якой-небудзь сваёй тэорыі. Тое, аб чым ён гаварыў, па сутнасці, не новае. Яго задача — звярнуць нас да сапраўдных ведаў, усе яго словы былі аргументаваныя матэматычнымі вылічэннямі, фізічнымі формуламі. Ён усяго толькі архітэктар.

Ларыса ЦІМОШЫК.

Аб дзейнасці сумесных прадпрыемстваў

Па стану на 1 ліпеня 1992 года ў рэспубліцы зарэгістравана 460 сумесных прадпрыемстваў і філіялаў з зарубежнымі фірмамі і арганізацыямі, з якіх працавалі 142.

Сумеснымі прадпрыемствамі выраблена прадукцыі і аказана паслуг на 4 млрд. рублёў, або 1,1 працэнта ў агульным аб'ёме прамысловай вытворчасці па рэспубліцы.

Асноўны від дзейнасці сумесных прадпрыемстваў — вытворчасць тавараў народнага спажывання, такіх як абутак, тканіны, швейныя і кандытарскія вырабы, мэбля і іншыя.

На ўнутраным рынку сумеснымі прадпрыемствамі рэалізавана тавараў і паслуг на 2,8 млрд, рублёў і 6,2 млн. долараў ЗША; экспартавана іх на 9,9 млн. долараў, імпартавана — на 10,1 млн. долараў.

Больш як 30 працэнтаў усёй экспартаванай сумеснымі прадпрыемствамі прадукцыі прыпадае на тэкстыльнае адзенне, 14,7 працэнта — на скураны абутак, 8,7 працэнта — на бавоўняную пражу, 6,5 працэнта — на баваўняныя тканіны.

У структуры імпарту сумесных прадпрыемстваў пераважаюць закупкі тэлерадыёапаратуры і абсталявання (31,5 працэнта), наборы матэрыялаў і дэталей для абутку (14,1 працэнта), аплата за «ноў-хаў» (15,5 працэнта).

ДЗЯРЖКАМСТАТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

РАСЛІНЫ І ЗДАРОЎЕ

ПЫРНІК

НАРОДНЫЯ НАЗВЫ: пыр'як, жытвіц, ніўка. Назва па-руску—пырей.

На Беларусі сустракаецца як пустазелле ў агародах, садах, на палях, лугах, узлесках, ля дарог.

Цвіце ў чэрвені—ліпені. Кветкі дробныя, зялёныя з фіялетавым ці чырванаватым адлівам, утвараюць на канцы кветаноса густы доўгі каласок.

Плады—зярноўкі аднанасенныя, аднагнездавыя, валасістыя. Адна расліна дае да 10.000 зярнят, яны прарастаюць праз 10—15 дзён з глыбіні 6—8 см. Непрарослыя зярняты не гінуць, могуць захоўвацца на працягу некалькіх гадоў.

У карэнні пырніку паўзучага змяшчаюцца вугляводы, глюкаванілін, тлусты і эфірны алеі, карацін, вітамін С, солі яблычнай і іншых кіслот, мінеральныя солі, бялковыя рэчывы, попел, сапаніны, крухмал, камедзь, цукры, маніт, крыху тлушчу, слізі. У сушаным карэнні знойдзены крухмал (да 20 %), цукры (30—40%), бялкі (5—6%) і інш.

Зельнік

ПРЫ ХАРЧАВАННІ

выкарыстоўваюць карэнне пырніку. Са свежага карэння гатуюць супы, баршчы, салаты, гарніры для тлустых мясных, рыбных, агародніных страў. З высушанага карэння мелюць муку, вараць кашы, кісялі, яе дабаўляюць у пшанічную, жытнюю муку і пякуць хлеб, аладкі, выкарыстоўваюць для прыгатавання піва. З перасмажанага карэння гатуюць каву.

МУКА З ПЫРНІКУ. Карэнне пырніку ачысціць ад лупіны, старанна прамыць халоднай вадой, высушыць на паветры, у печах, духоўках, пакуль яно не стане ламацца з трэскам, пасля змалоць на муку. Выкарыстоўваць як дабаўку ў муку са збожжа для выпечкі хлебабулачных вырабаў.

ЗАКУСКІ

САЛАТА З ПЫРНІКУ. Карэнне пырніку старанна прамыць халоднай вадой, ачысціць ад лупіны, адварыць у падсоленай вадзе да мяккасці, ваду зліць. Карэнне здрабніць нажом ці прапусціць праз мясарубку, змяшаць з лісцем ці пюрэ са шчаўя, пюрэ з адвараных буракоў, пасаліць. Запраўіць маянэзам, смятанай або алеем, пасыпаць зяленівам кропу, пятрушкі і зялёнай цыбулі.

200 г карэння пырніку, 100 г шчаўя, 100 г буракоў, 50 г маянэзу (смятаны, алею), 15 г зялёнай цыбулі, соль, зяленіва кропу і пятрушкі.

ДРУГІЯ СТРАВЫ І ГАРНІРЫ

Для прыгатавання кашы крупы пырніку змяшаць з іншымі крупамі (ячнымі, грэцкімі, аўсянымі, пшоннымі). Суадносіны 1:2 ці 1:1. Варыць на слабым агні да гатовасці. Саліць у канцы варкі. Запраўіць сметанковым маслам, алеем ці малаком.

ЗАПЯКАНКА З ПЫРНІКУ. Карэнне пырніку старанна прамыць, адварыць у падсоленай вадзе, парэзаць на кавалачкі, прапусціць праз мясарубку. Масу выкласці на патэльню, заліць яечна-малочнай сумессю (можна дабавіць каўбасныя вырабы) і запячы ў духоўцы.

150 г карэння пырніку, 1 яйка, 50 мл малака, 25 г масла. Соль па смаку.

ЗАПЯКАНКА З МУКІ ПЫРНІКУ. Муку з карэння пырніку падсмажыць да залацістага колеру, развесці падсоленым кіпенем да гушчыні вязкай кашы, заправіць дробна нарэзанымі кавалачкамі свінога сала, пасаліць і запячы на патэльні ў духоўцы на сярэднім агні. Перад падачай на стол пасыпаць цёртым сырам, змазаць смятанай. Ужываць у гарачым выглядзе.

300 г мукі з пырніку, 100 г сала, 80 г сыру, 25 г смятаны. Соль па смаку.

НАЧЫНКА З ПЫРНІКУ. Карэнне пырніку старанна прамыць халоднай вадой, ачысціць ад лупіны, адварыць у падсоленай вадзе да размякчэння, ваду зліць. Карэнне прапусціць праз мясарубку, дабавіць адвараны рыс, крута зваранае яйка, пасераваную цыбулю, старанна перамяшаць. Выкарыстоўваць для начынак у піражкі, бульбяныя катлеты, для прыгатавання запяканак.

400 г карэння пырніку, 100 г адваранага рысу, 50 г цыбулі рэпчатай, 1 яйка, 15 г алею. Соль па смаку.

АЛАДКІ З ПЫРНІКУ. Здробненае адваранае карэнне пырніку заліць малаком, дабавіць дрожджы, разведзеныя малаком, вытрымаць у цёплым месцы 4—6 гадзін. Пасля ўбіць яйка, размешанае з малаком, пасаліць, замясіць цеста. Сфармаваць аладкі, пакласці іх на патэльню, змазаную маслам, і выпечы ў духоўцы. Падаць з маслам, малаком ці смятанай.

400 г карэння пырніку, 20 г дражджэй, 100 мл малака, 1 яйка, 15 г масла. Соль па смаку.

Адваранае здробненае карэнне пырніку выкарыстоўваць як гарнір да рыбных, мясных, крупяных і страў з агародніны.

У НАРОДНАЙ МЕДЫЦЫНЕ

выкарыстоўваюць карэнне пырніку. Яно нармалізуе абмен рэчываў, аказвае абвалакальнае, змякчальнае, мачагоннае, патагоннае, адхарквальнае, антысептычнае, кроваспынняльнае дзеянне.

АДВАР З КАРЭННЯ ПЫРНІКУ. 25 г карэння пырніку гатаваць на слабым агні ў 250 мл вады 10 хвілін, настойваць 1 гадзіну, працадзіць. Піць па 1 сталовай лыжцы 3 разы на дзень перад ядой пры мочакаменнай і жоўцекаменнай хваробе, прастудзе, рэўматызме, падагры, бранхітах, пнеўманіях, цыстыце, нефрыце, калітах, гастрытах, эксудатыўным дыятэзе, фурункулёзе, рахіце, цукровым дыябеце, гіпертанічнай хваробе.

НАСТОЙ ПЫРНІКУ. 10 г карэння настойваць у 400 мл ахаладжанай гатаванай вады 12 гадзін, працадзіць. Карэнне зноў заліць 200 мл кіпеню на 1 гадзіну, працадзіць. Настой змяшаць. Прымаць па 100 мл 2—4 разы на дзень пасля яды пры жоўцекаменнай хваробе, фурункулёзе, падагры, рэўматызме, прастудзе, кашлі. Курс лячэння—3—4 тыдні. Выкарыстоўваць для ваннаў, прымочак, абмыванняў, кампрэсаў пры экземе, дыятэзах, фурункулёзе, скурных высыпках.

КАРЭННЕ пырніку ўваходзіць у мачагонныя, грудныя, заспакаяльныя зборы.

Супрацьпаказанні не выяўлены.

НАРЫХТОЎВАЮЦЬ

карэнне восенню. Выкопваюць рыдлёўкамі ці збіраюць на палях пасля баранавання. Ачышчаюць ад зямлі, мыюць халоднай вадой, праяльваюць 1—2 сутак на ветры, пад павеццю, пасля сушаць на гарышчы, верандзе, у добра праветрываемым памяшканні. Высушанае карэнне тонкае, бліскотнае, жаўтаватага колеру, саладкаватае на смак, без паху. Захоўваюць у каробках, мяшках у сухім памяшканні, якое праветрываецца.

Тэрмін захоўвання—3 гады.

Ніна АЛЯКСЕЙЧЫК,
Валер САНЬКО.

НАВІНЫ АКЦЫЯНЕРНАГА ТАВАРЫСТВА «БЕЛАГРАПРАМБІРЖА»

БЕЛАГРАПРАМБІРЖА МЕНСК

На таргах у пятніцу, 14 жніўня 1992 года, было прапанавана на продаж больш як 2 тысячы відаў тавараў на суму звыш 2 мільярдаў рублёў. Зарэгістравана 27 здзелак на суму 27,4 мільёна рублёў.

Сярод прададзеных і купленых тавараў:

Назва тавару	Адзінка вымярэння	Цана за адзінку (рублёў)
Чай грузінскі чорны сорт вышэйшы, пачкі па 100 грамаў	пачак	23
Свініна вострая, слоік 0,5 літра	слоік	48
Воцат	бутэлька	35
Трактар МТЗ-80	шт.	270.000—300.000
Рухавік да трактара «Беларусь» МТЗ-80	шт.	45.000
Трактар ДТ-75	шт.	230.000
Аўтапакрышка 260×508 (ЗІЛ), без камер	шт.	9.161
Аўтапакрышка 260×508 (ЗІЛ),	шт.	9.301
Аўтапагрузчык г/п 5 тон	шт.	300.000
Электракар «Балканкар» ЕП 006.2	шт.	150.000
Стартэр 230А (ГАЗ-53)	шт.	3.400
Аўтакран КС-2561 К, г/п 6,3 т, на шасі ЗІЛ-431412	шт.	650.000
Цукар-пясок	тона	62.000— 63.000
Зварачны паўаўтамат «YOLTMEISTER»	шт.	32.500
Аўтамат па вырабу цвікоў прадукцыйнасцю 400 шт. у хваліну	шт.	780.000
Падшыпнік 6-256907ЕІСІ7 ВАЗ-2108,09	шт.	900
Акумулятарная батарэя 6СТ-75А	шт.	5.500
Стартэр 230БЗ (УАЗ)	шт.	3.600
Стартэр 423 («Жыгулі»)	шт.	4.100
Стартэр 421 («Масквіч»)	шт.	3.900
Аўтамабіль ЕрАЗ-762В	шт.	20.000

Таргі праводзяцца кожную пятніцу з 11.00 па адрасу: Мінск, вул. Казінца, 86, корпус 2. Рэгістрацыя ўдзельнікаў з 9.00. Даведкі па тэлефонах: 77-38-72, 77-49-65, 77-01-07.

«РУКАПІСЫ НЕ ГАРАЦЬ»

Такая ўмоўная назва новага мастацкага фільма, над якім працуюць рэжысёр-пастаноўшчык Барыс Сцяпанаў і аператар-пастаноўшчык Таццяна Логінава на кінастудыі «Беларусьфільм». У аснову яго сюжэта пакладзены гістарычныя падзеі, якія адбываліся ў XVII стагоддзі на Беларусі.

Аўтары сцэнарыя новага фільма — Барыс Сцяпанаў і Уладзімір Бутрамееў.

НА ЗДЫМКУ: галоўны герой фільма Казімір Лышчынскі— (акцёр БДТ Санкт-Пецярбурга Міхаіл Марозаў).

Фота Уладзіміра ШУБЫ. [БЕЛІНФАРМ].

ТЭЛЕБАЧАННЕ

20 жніўня

Беларускае тэлебачанне

16.30. Навіны.
16.35. «Прыгоды капітана Урунгеля». Мультфільм. 1—5-я серыі.
17.25. «Мы спяваем казку». Дзіцячая музычная школа № 15 г. Мінска.
18.00. Дак. фільмы.
19.00. Абласныя навіны (Гродна).
19.10. Зачытайце маё пісьмо...
19.15. Як пачаць уласную справу. Дыялог амерыканскіх бізнесменаў.
19.45. Горад вогненных прафесій.
20.15. Тыдзень беларускага ўрада.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.30. Творчае маладзёжнае аб'яднанне «Крок» прадстаўляе. Дабрачынны канцэрт гуртоў «Уліс» (Мінск) і «Холі Джой» (Лондан).
22.55. НіКа.
23.10. Музычнае мастацтва Украіны. Спявае Ніна Мацвіенка.

Канал «Астанкіна»

11.20. «Непрадбачаныя візіты». Маст. фільм. 3-я серыя.
12.35. «Лебедзі», «Чаму сланы?». Мультфільмы.
13.10. Тэлеміксt.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.20. Гэта было... было...
14.40. «Залатая міна». Маст. фільм. 1-я серыя.
15.45. Дзіцячы музычны клуб.
16.25. Студыя «Палітыка» паказвае...
17.00. Навіны.
17.20. ...Да 16 і старэйшым.
18.00. «Багатыя таксама плачуць».
18.45. Аўтарская праграма Э. Разанава «Размова на свежым паветры». Частка 1-я «Васіль Аксёнаў».
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.50. «Непрадбачаныя візіты». Маст. фільм. 4-я серыя.
22.15. «Ялта-92». Дзень 3-ці.
23.00. Навіны.
23.35. Працяг конкурсу «Ялта-92».
1.30. «Залатая міна». Маст. фільм. 1-я серыя.

Канал «Расія»

10.15. Надзвычайная сітуацыя.
11.00. «Перамена лёсу». Маст. фільм.
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Бізнес — новыя імёны.
15.15. Сігнал.
15.30. Пілігрым.
16.30. Там-там навіны.
16.45. Музыка старажытнага Ноўгарада.
17.00. Далёкі Усход.
17.45. Праграма «Ключ».
18.00. Парламенцкі веснік.
18.15. Студыя «Нотабене».
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. Надзея рускага балета.
20.15. Віват, Расія! Мітынг ля Белага дома.
21.00. На палітычным Алімпе.
22.00. Весткі.
22.20. На палітычным Алімпе (працяг).
23.00. Паніхіда і адкрыццё мемарыяльнай дошкі загінуўшым абаронцам Белага дома.

21 жніўня

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. «Вялікая сям'я». Маст. фільм.
10.30. «Вандроўнік у Булгары». Фільм-канцэрт.
11.00. «Амерыканская трагедыя» Маст. фільм. 4-я серыя.
16.30. Навіны.
16.35. «Прыгоды капітана Урунгеля». Мультфільм. 6—10-я серыі.
17.25. Для школьнікаў. Лета ў горадзе.
18.00. Дак. фільм.
18.30. Футбол. «Дынама» (Мінск) — «Днепр» (Магілёў). У перапынку (19.15) — Абласныя навіны (Магілёў).
20.15. «Рамансы». Фільм-канцэрт.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.25. Тэлебіржа.
21.35. «Вялікая сям'я». Маст. фільм.
23.20. НіКа.
23.35. Футбол-92. Вынікі тура.

Канал «Астанкіна»

7.50. «Таямнічая згуба». Мультфільм.
8.00. Навіны.
8.20. «Багатыя таксама плачуць».
9.05. Аўтарская праграма Э. Разанава «Размова на свежым паветры». Частка 1-я «Васіль Аксёнаў».
10.05. «Клуб падарожнікаў» (з сурдаперакладам).
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
11.20. «Непрадбачаныя візіты». Маст. фільм. 4-я серыя.
12.45. «Ох, адпачыў», «Казка пра стары кедр». Мультфільмы.
13.15. Брыдж.
13.40. Бізнес-клас.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. Музычная гасцёўня Ірыны Архіпавай. Перадача 2-я.
14.55. «Залатая міна». Маст. фільм. 2-я серыя.
16.00. Відавочнае — неверагоднае.
16.40. «Мікіта Кажамяка». Мультфільм.
17.00. Навіны.
17.25. «З табой, Расія». Канцэрт Дзяржаўнага акадэмічнага рускага народнага хору імя М. Пятніцкага.
18.10. «Капрызная прынцэса». Мультфільм.
18.30. Чалавек і закон.
19.00. ТБ «Нява». «Хто з намі?»
19.20. Фільм-дзецям. «Прыгоды Чорнага Прыгажуна». 6-я серыя.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.50. Поле цудаў.
21.45. Адпачывай!
22.00. Палітбюро. Дак. фільм «За вокнамі жнівень».
23.20. Цень буравесніка. У перапынку — Навіны.
0.40. «Залатая міна». Маст. фільм. 2-я серыя.

Канал «Расія»

7.00. Весткі.
7.25. Час дзелавых людзей.
7.55. Студыя «Нотабене».
8.35. «Варвара-краса, Доўгая Каса». Маст. фільм.
10.00. «Уніз па Волзе...»
10.25. М-трэст.
10.40. «Марыінскі тэатр у Метраполітэн-опера».
11.20. Калі вам за...
11.50. «Санта-Барбара».
12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Віват, Расія! Цырымонія ўзнагароды абаронцаў Белага дома ў Георгіеўскай зале Крамля.
15.30. Тэлебіржа.
16.00. Тэрмінал.
16.30. Там-там навіны.
16.45. Антракт.
17.00. Кола агляду.
17.55. Прэзентацыя канцэртных дзеячаў Расіі.
18.40. «Гром не грымне», «Бадзяжка». Мультфільмы для дарослых.
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. «Стаміўся ад XX стагоддзя». Літаратурна-музычная кампазіцыя.
20.00. Навіны аўта- і мотаспорту.
20.30. «Сірано дэ Бержэрак». Маст. фільм.
22.00. Весткі.
22.20. Крымінальныя паведамленні.
22.30. Вячэрні салон.

ГЭТА ЦІКАВА

«Дамашняя аптэчка» дзікіх жывёл

Усе мы выраслі на дзіцячай класіцы, у прыватнасці, на бессмяротным «Доктары Айбаліце». Помніце, «трэба ў Афрыцы дапамагчы бедным хворым малпам». Часы, аднак, мяняюцца.

Група вучоных, якая працуе ў адным з нацыянальных паркаў Танзаніі, стала сведкай дзіўнага вылячэння шымпанзе. Паўжывая істота з апошніх сіл дацягнулася да зараснікаў кустоўя «вярнонія Амігдаліна» і з гучным чвяканнем накінулася на сакавітыя парасткі. Праз суткі надышло незвычайнае паляпшэнне.

Гэты выпадак зрабіў на вучоных вялікае ўражанне: упершыню ў іх практыцы жывёліна вылечыла сябе сама, свядома ўжыўшы лекавую расліну.

Магчымасць выпадковага супадзення выключалася — здаровыя шымпанзе ніколі не дакраналіся да горкага на смак кустоўя.

З таго часу даследчыкі выявілі як мінімум 15 відаў раслін, якія складаюць свайго роду «хатнюю аптэчку» прыматаў.

На думку вучоных, гэтыя расліны могуць прынесці патэнцыяльную карысць і для чалавека. Лабараторныя аналізы адной з іх, якую малпы ўжываюць для барацьбы з грыбковымі і віруснымі захворваннямі, а таксама рознымі паразітамі, паказалі, што масла, якое ў ёй ўтрымліваецца, забівае ракавыя клеткі ў шчыльных пухлінах, як, напрыклад, пры раку лёгкіх.

Амерыканскія бурыя мядзведзі, аднак, не горш за танзанійскіх малпаў разбіраюцца ў лекавых раслінах. Менавіта мядзведзі навучылі індзейцаў племя наваха выкарыстоўваць пры хваробах страўніка, грыбковых і вірусных захворваннях спецыфічныя расліны. Для лячэння мядзведзі націраюць сябе разгрызенымі карэчыкамі гэтай расліны з ног да галавы.

Пакаштуйце... ракаў

Зусім нядаўна, у пачатку нашага стагоддзя, рэкі і азёры цяперашняй Беларусі кішэлі рыбай. Вось друкаванае сведчанне. Узята з дзевятага тома энцыклапедычнага выдання «Расія. Поўнае геаграфічнае апісанне нашай Айчыны», якое выдадзена ў С.-Пецярбургу на пачатку гэтага стагоддзя:

«Галоўнейшыя пароды азёрных і рачных рыб наступныя: сом, судак, карась, лінь, падуст, сялява, вугор і г. д. Ракаў ёсць два сарты: «добры рак» і «кравец», абодва віды — не буйныя: «добры рак» буйнейшы і мае гладкую скуру, а «кравец» драбнейшы, са скурай светлай і зеленаватай, першы смачнейшы за другі. Лоўляй ракаў гарадскія жыхары не займаюцца, а здабываюць іх вясковыя дзеці. Аб сушэнні і іншым прыгатаванні ракавых шыек у Магілёўскай губерні гаворкі няма. Шмат ракаў трапляюць у рыбалоўныя прылады пры лоўлі рыбы: іншы раз бывае па 60 штук, што складае капу. У Магілёве капа ракаў каштуе капеек 20—30. У апошні час яўрэі арганізавалі значны вываз ракаў за мяжу».

НАДВОР'Е

20 жніўня

СЕННЯ ЎДЗЕНЬ ПА РЭСПУБЛІЦЫ ЧАКАЕЦЦА ПЕРАМЕННАЯ ВОБЛАЧНАСЦЬ, БЕЗ АПАДКАЎ. МАКСІМАЛЬНАЯ ТЭМПЕРАТУРА ПАВЕТРА Ў ВІЦЕБСКУ —19—21, МАГІЛЁВЕ, МІНСКУ—20—22, ГРОДНА — 21—23, ГОМЕЛІ — 22—24, БРЭСЦЕ — 23—25 ГРАДУСАЎ ЦЯПЛА.

У НАСТУПНЫЯ ДВОЕ СУТАК: 21 ЖНІЎНЯ БЕЗ АПАДКАЎ, 22 ЖНІЎНЯ ЎНАЧЫ ПА ПАЎДНЁВАМУ ЗАХАДУ, УДЗЕНЬ МЕСЦАМІ ПА РЭСПУБЛІЦЫ НЕВЯЛІКІ ДОЖДЖ. ТЭМПЕРАТУРА ПАВЕТРА ЎНАЧЫ 21 ЖНІЎНЯ 7—12, 22 ЖНІЎНЯ—10—15, УДЗЕНЬ — 20—25, ПА ПОЎДНЮ —ДА 29 ГРАДУСАЎ ЦЯПЛА.

Л. САНКЕВІЧ,
інжынер-сіноптык.

ДАЛІКАТНАЯ ТЭМА

ЗГВАЛТАВАННЕ — адно з самых цяжкіх злачынстваў супраць асобы. Асабліва страшна, калі ахвярай становіцца непаўналетняя. Перажыты стрэс можа непапраўна траўміраваць псіхіку, выклікаць стойкую агіду да процілеглага полу, ускладніць будучае сямейнае жыццё. Не менш страшна, калі гвалтаўніком становіцца непаўналетні. Мужчына, які пачаў зносіны з жанчынай з насілля над ёю, не можа быць паўнацэнна шчаслівы ў інтымнай сферы. Ды і ў месцах зняволення тыя, хто трапіў сюды за згвалтаванне, звычайна самыя нікчэмныя людзі і часта самі становяцца ахвярамі палавога насілля.

За першую палавіну гэтага года ў Рэспубліцы Беларусь зафіксаваны 64 згвалтаванні, віноўнікамі якіх былі непаўналетнія.

Ахвяры інстынкту

ЧЫТАЦЬ гэтыя крымінальныя справы невыносна цяжка. Пасля іх доўга не можаш пазбавіцца пачуцця гідлівасці і жаху перад чалавечай нізасцю. І ўсё ж я б, здаецца, пазнаёміла з імі маці ўсіх падрастаючых дачок. Сітуацыі настолькі, да крыўднага падобныя, што прымушаюць думаць пра іх тыповасць, ледзь не заканамернасць.

Шаснаццацігадовая Вольга С. прыехала на канікулы да бабулі ў гарадскі пасёлак. Вечарам пайшла ў клуб на дыскатэку. Пасля танцаў па дарозе да бабулінага дома (які знаходзіцца ў ста метрах ад будынка клуба) яе спынілі трое хлопцаў, знаёмых у твар па мінулых дыскатэках. І ні мала ні многа, запатрабавалі ўступіць з імі ў палавую сувязь. Оля рашуча адмовілася. Тады яны, узяўшы яе пад рукі, павялі ў кірунку чыгуначнай станцыі. Там да кампаніі падышоў Эдуард А., якога дзяўчына ведала лепш за астатніх (да гэтага некалькі разоў ён праводзіў яе пасля дыскатэк), і прапанаваў адвесці Вольгу дамоў. Яна з палёгкай прыняла прапанову. Аднак, застаўшыся ўдваіх, А. запатрабаваў таго ж, што і ранейшыя «праваднікі». На адчайную просьбу пашкадаваць яе Эдуард адказаў, што ў выпадку адмовы аддасць дзяўчыну «тым траім».

Пасля доўгіх угаворванняў зліавацца над ёй, пагроз расказаць маці і паведаміць у міліцыю Оля выбрала з двух бед, як ёй здалося, меншую. Утрымліваемая ўчэпістымі рукамі, яна пайшла да ўказанага А. месца «інтымнага спаткання» — закінутага чыгуначнага вагончыка. Калі нарэшце здранцвелая ад сораму і бяссілля Вольга выбралася адтуль, то зноў аказалася твар у твар з затрымаўшай яе пасля дыскатэкі тройцай. «Ты ж абяцаў!» — звярнулася яна ў роспачы да Эдзіка. Але той абыякава адышоў убок.

І зноў былі слізкія прыступкі вагона, і зноў — брудная падлога і пасцеленая на яе куртка. Адзін за адным заходзілі мучыцелі. Чацвёртым па ліку быў Эдзік А.

Вольга С. аказалася ахвярай падонкаў — асоб эмацыянальна тупых і маральна неразвітых. Гэта — несумненна. Але ж пачыналася яе бяда не на бязлюднай вуліцы, а ў акружэнні выходзячай з клуба моладзі, у ста метрах ад дома бабулі. Чаму не паклікала на дапамогу, калі яе яшчэ маглі пачуць? Чаму засталася гутарыць з паўзнаёмымі, падпіўшымі хлопцамі ў такі позні час?

«Я некаторы час знаходзіўся з ёй, размаўляў. Спытаў у яе: няўжо яна нічога не кеміла, калі пайшла сюды з хлопцамі? Яна нічога мне не адказвала, сядзела, панурыўшы галаву». Гэта словы з допыту Аляксандра М. — аднаго са сведкаў па справе аб згвалтаванні Вольгі С. Ён і яго сябар падышлі крыху пазней: пацікавіцца, што адбываецца ў вагончыку. Ім прапанавалі далучыцца. І абодва ў вагончыку пабывалі. Але ні адзін, ні другі чапаць дзяўчыну не сталі, зліаваўшыся над ёю.

Падвал жылога дома, канюшня, чужая кватэра, у якой днём няма дарослых, — месцы, дзе непаўналетнія хлопчыкі гвалтавалі непаўналетніх дзяўчынак. Месцы, куды пацярпеўшыя, як правіла, прыйшлі сваёю хадой. І тым самым прадэманстравалі поўную адсутнасць пачуцця самазахавання, элементарнай жыццёвай асцярожнасці.

У выпадках, якія леглі ў аснову гэтых нататкаў, усе гвалтаўнікі — асобы ў той ці іншай ступені знаёмыя сваім ахвярам.

«Толя А-ч пачаў мне падабацца з восені мінулага года. Я пачала да яго прыглядвацца, больш бываць у адной кампаніі. Дзесьці ў студзені гулялі ўжо адны, зрэдку цалаваліся. Толя мне гаварыў, што я яму падабаюся. Калі мы былі адны, Толя сабе ніякіх вольнасцяў не дазваляў, ні на якія больш блізкія адносіны не намякаў»,— прыгадвала на допыце трынаццацігадовая Аксана К.

У той дзень, калі дзевяцікласнік Сяргей Я-ў заманіў яе на канюшню, паабяцаўшы аддаць адабраныя напярэдадні рукавічкі, дзесяцікласнік Толя А-ч раптоўна апынуўся побач з гвалтаўніком. Больш таго, па просьбе апошняга замкнуў звонку дзверы, пакінуўшы яго сам-насам з дзяўчынкай, якая гучна плакала і клікала на дапамогу. А праз тры дні Толя А-ч разам з Сяргеем Я-вым, сустрэўшы Аксану на вячэрняй вуліцы, сілком зацягнулі яе на пустую веранду аднаго з дамоў і цяпер ужо ўдваіх, па чарзе, згвалтавалі.

Так, подласць і вераломства асабліва цяжка распазнавальныя, калі яны тояцца ў людзях, якім давяраеш. Так, наконт Толі Аксана жорстка памылілася, што, пэўна, даравальна для такой юнай дзяўчынкі. Але ж і рэпутацыя Сяргея Я-ва, ужо аднойчы замешанага ў згвалтаванні, не спыніла Аксану. Як, дарэчы, не спыніла і яшчэ некалькіх дзяўчат з той жа вёскі: адна накіравалася ў злашчасную канюшню па запрашэнню «паслухаць музыку» (?), другая — «проста пагаварыць» (каля поўначы...).

«У пацярпеўшай можна адзначыць схільнасць да пераацэнкі эфектыўнасці рацыянальнага спосабу вырашэння канфлікту, што азначае і бездапаможнасць у сітуацыях, якія не паддаюцца рацыянальным правілам, у прыватнасці ў сітуацыях націску грубай сілы», — чытаем мы ў заключэнні судова-псіхалагічнай экспертызы адносна адной з ахвяр групавога згвалтавання.

БЕДНЫЯ, наіўныя дзяўчынкі, яны не ведалі, якім зверам можа аказацца чалавек, — дзе ўжо тут да «рацыянальнага спосабу вырашэння канфлікту», калі не дзейнічаюць ні слёзы, ні просьбы аб літасці. Чаму ніхто не папярэдзіў іх пра гэта? Бо адна ж справа — проста забараніць хадзіць у падвал, дзе збіраюцца падлеткі з суседніх двароў, або патрабаваць не з'яўляцца пазней, чым у дзесяць, з дыскатэкі, і зусім іншая — па-жаночы растлумачыць, чаму рабіць гэтага не варта, па-мацярынску расказаць пра небяспеку тых самых «сітуацый, якія не паддаюцца рацыянальным правілам».

Хто ж, калі не бацькі, павінны былі ўзяць на сябе гэтую далікатную місію? Калі маці і дачка душэўна блізкія паміж сабой, такія размовы не адпудзяць малодшую сваёй павучальнасцю ці натуралізмам, не прымусяць старэйшую чырванець ад фальшывай сарамлівасці. І колькі б ні падлічвалі сацыёлагі, сем ці дванаццаць хвілін у дзень можа дазволіць сабе патраціць на зносіны з уласнымі дзецьмі прыгнечаная бытам сучасная жанчына, усё ў канчатковым выніку залежыць ад яе самой — канкрэтнай маці канкрэтнага дзіцяці.

«12 лютага я прыйшла з работы. Света была дома, нейкая невясёлая. Мне нічога не расказвала. Лягла рана спаць. Я думала, можа ў яе што баліць. Раніцай яна рана паднялася і пайшла ў школу. Я ў яе нічога не пыталася». (З пратакола допыту Аляксандры Васільеўны Г.).

Дванаццацігадовую Свету, дачку Аляксандры Васільеўны, у гэты дзень, 12 лютага, згвалтавалі двое старшакласнікаў са школы, дзе вучылася дзяўчынка. Асабіста мне цяжка зразумець, як магла маці, западозрыўшы, што ў дачкі штосьці баліць, нічога нават не спытаць і з лёгкім сэрцам адпусціць яе ў школу.

А пасля школы 13 лютага тыя ж Віталь К-к і Андрэй К-ў, убачыўшы з акна кватэры прыяцеля Свету, якая вярталася дамоў з заняткаў, заманілі яе ў пад'езд, запіхнулі ў кватэру і зноў згвалтавалі. Прыніжаная, разгубленая дзяўчынка ўжо не магла больш трымаць у сабе сваё гора і расказала пра ўсё сяброўцы. Сяброўка — сваёй маці. Жанчына паведаміла ў міліцыю. Апошнімі пра згвалтаванне дачкі даведаліся... яе бацькі.

«Першыя дні пасля таго, што здарылася, Света часта плакала, стала больш замкнёная. Можа таму, што бацька яшчэ не ведае»,— разважала ў кабінеце следчага Аляксандра Васільеўна. Значыць, дзяўчынка працягвае палохацца рэакцыі сям'і на сваё гора? Але хіба ж не маці павінна была суцешыць, супакоіць яе, дапамагчы мужу знайсці правільную танальнасць у зносінах з і без таго душэўна траўміраванай дачкой?

Негатоўнасць бацькоў падзяліць са сваімі дочкамі іх няшчасце і сорам, адчуванне дзяўчатамі гэтай бацькоўскай негатоўнасці — ці не тут адна з асноўных прычын таго, што крыўдзіцелі вельмі часта не пакідаюць у спакоі сваю ахвяру, паўторна гвалтуюць яе. Прынамсі, ва ўсіх, расказаных тут выпадках, крымінальная справа заводзілася ці пасля паўторнага згвалтавання, ці пасля новай спробы яго. Зацкаваныя сваімі пакутнікамі дзяўчынкі і ўцяміўшыя нарэшце бацькі пачыналі разумець, што без умяшання праваахоўных органаў праследаванняў не спыніць.

Але ці толькі страх прымушае пацярпеўшых не парываць адразу ж і ўсе адносіны з гвалтаўнікамі? Навошта, скажам, было Вользе С., у наступны раз прыехаўшы да бабулі, зноў жа ісці на дыскатэку ў клуб і зноў позна вяртацца дадому? Навошта Света Г. згадзілася зайсці са сваімі ўчарашнімі крыўдзіцелямі ў пад'езд чужога дома? Але больш за ўсіх, прызнаюся, здзівіла мяне Аксана К., якая не толькі дазваляла Толю А-чу пасля яго подлай здрады праводзіць яе дадому, але і, паводле просьбы-загаду Сяргея Я-ва, прывяла да яго на канюшню сваю лепшую сяброўку...

Даводзіцца, на жаль, канстатаваць, што і паняцце, і пачуццё жаночай годнасці надта абстрактныя для нашых юных жанчын. У безаблічна станоўчых школьных характарыстыках, падшытых да крымінальных спраў, такія нюансы, зразумела, не пазначаны.

Усе яны — ахвяры. Усіх іх бязмерна шкада. І тым не менш не магу не задаць пытання: ці выпадкова злы лёс выбраў менавіта гэтых дзяўчат?

На допыце па справе аб згвалтаванні Вольгі С. сведка Аляксандр М. (той, які — памятаеце? — нягледзячы на настойлівасць прыяцеляў, сам удзелу ў злачынстве не прыняў) адазваўся пра яе як пра дзяўчыну лёгкіх паводзін.

— На якой падставе? — запатрабаваў удакладніць следчы.

— Гэта маё асабістае меркаванне. І грунтуецца яно на тым, што С. пастаянна ходзіць на танцы, танцуе з кожным, хто ні пакліча, можа выйсці з ім на вуліцу, прасіла ў мяне закурыць,— скрупулёзна пералічыў неабвержныя, на яго погляд, прыкметы дзявочай легкадумнасці Аляксандр.

Ці не праўда, крыху нечаканае пурытанства ў вуснах чалавека, які хаця і не захацеў гвалтаваць дзяўчыну сам, але ж і гвалтаўнікоў нават не паспрабаваў адгаварыць. Тым не менш, думаю, не шкодна іншым дзяўчатам паглядзець на сябе гэтымі, мужчынскімі, вачыма — як аказваецца, куды больш строгімі, чым здаецца часам пры непасрэдных зносінах з аднакласнікамі, суседзямі па двары, партнёрамі па танцах.

Відаць, балбатня з хлопцамі ў школьным мужчынскім (?) туалеце, прагулкі па вёсцы далёка за поўнач, сумеснае распіванне піва і іншыя, нязначныя, на думку пацярпеўшых, штрыхі іх паводзін, якія быццам другім планам праходзяць па матэрыялах крымінальных спраў,— сталі ў выніку не такімі ўжо нязначнымі.

Зразумела, чаплянне злачынцаў за гэтыя факты як за сваё апраўданне перш за ўсё сведчыць аб іх уласнай прымітыўнасці, маральнай непаўнацэннасці, баязлівасці. Але і акрэслівае, хочам мы гэтага ці не, пэўны крытэрый прыстойных паводзін дзяўчыны, які стагоддзямі складваўся ў грамадстве і жыве ў свядомасці нават не лепшых яго прадстаўнікоў.

ЯНЫ — АХВЯРЫ. Іх бязмерна шкада. Не нам іх судзіць. І мы не сталі б варушыць такое яшчэ балючае мінулае, калі б не баяліся паўтарэння гэтых гісторый у іншых асоб.

Галіна ПШОНІК.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь, калектыў рэдакцыі газеты «Звязда».

Галоўны рэдактар У. НАРКЕВІЧ. Рэдакцыйная калегія: У. АНДРЫЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), І. БАРАНОЎСКІ, У. ГОЙТАН, В. ЖДАНКО, Л. ЛАХМАНЕНКА, М. МЯСНІКОЎ, Л. РЫЖАНКОВА (намеснік галоўнага рэдактара), А. ЦІХАНОВІЧ, С. ШАЎЦОЎ.

НАШ АДРАС: 220041, гор. Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77, рэдакцыя газеты «Звязда». ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 32-51-05, аддзела пісьмаў — 32-04-52, 32-41-92, навін — 32-60-13, даведкі па рэкламе і аб'явах — 32-35-91.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаваннем рэдакцыі. Рэдакцыя пакідае за сабой права не ўступаць у перапіску з чытачамі.

Друкарня выдавецтва «Беларусь» Дом друку. Тыраж 81.098. Індэкс 63850. Зак. № 165. Выходзіць 250 разоў на год. Нумар падпісаны ў 21.00.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
19 20 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12